

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
V ČESKÉM A ZAHRANIČNÍM TRESTNÍM PRÁVU**

Tereza Suková

Plzeň

2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Trestněprávní ochrana životního prostředí v českém a zahraničním trestním právu“ vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne 23. března 2018

.....
Tereza Suková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé diplomové práce JUDr. Simoně Stočesové, Ph.D., LL.M. za cenné rady a odborné a vstřícné vedení při psaní této diplomové práce.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINAL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ
PRÁCE.

OBSAH

ÚVOD.....	1
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ.....	3
2 PRÁVNÍ OCHRANA JEDNOTLIVÝCH SLOŽEK ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ.....	7
2.1 OCHRANA OVZDUŠÍ A OZONOVÉ VRSTVY ZEMĚ	9
2.2 OCHRANA VODY	11
2.3 OCHRANA PŮDY	14
2.4 OCHRANA LESA	15
2.5 OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY	18
2.6 OCHRANA ROSTLINSTVA A DROBNÉHO ŽIVOČIŠTVA	19
2.7 OCHRANA ZVÍŘAT	21
2.8 OCHRANA PŘED NELEGÁLNÍM NAKLÁDÁNÍM S ODPADY	22
2.9 OCHRANA PŘED CHEMICKÝMI LÁTKAMI A PŘÍPRAVKY	24
2.10 OCHRANA PŘED ZÁŘENÍM	25
2.11 OCHRANA PŘED HLUKEM A VIBRACEMI.....	26
2.12 OCHRANA PŘED GENETICKY MODIFIKOVANÝMI ORGANISMY.....	27
2.13 OCHRANA PŘED SVĚTELNÝM ZNEČIŠTĚNÍM.....	28
3 MEZINÁRODNÍ A KOMUNITÁRNÍ OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ.....	30
3.1 MEZINÁRODNÍ OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	30
3.2 KOMUNITÁRNÍ OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	32
4 TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST V PRÁVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	38
4.1 POJEM TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTI.....	38
4.2 TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST FYZICKÝCH OSOB	39
4.3 TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB	42
4.4 TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST V PRÁVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	45
5 TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V ČESKÉM TRESTNÍM PRÁVU	47
5.1 VÝVOJ TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ	47
5.2 SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA	48
5.3 JEDNOTLIVÉ TRESTNÉ ČINY DLE HLAVY VIII. TRESTNÍHO ZÁKONÍKU.....	50
6 TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V ZAHRANIČNÍM TRESTNÍM PRÁVU.....	61
6.1 TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V NĚMECKÉM TRESTNÍM PRÁVU	61
6.2 TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V POLSKÉM TRESTNÍM PRÁVU	64
7 ÚVAHY DE LEGE FERENDA	69
ZÁVĚR	71
RESUMÉ.....	73
POUŽITÁ LITERATURA	74

SEZNAM ZKRATEK

zkratka	název
atomový zákon	zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
chemický zákon	zákon č. 350/2011 Sb., o chemických látkách a chemických směsích a o změně některých zákonů
EIR	Environmental Implementation Review
EUROATOM	European Atomic Energy Community
GMO	geneticky modifikované organismy
lesní zákon	zákon č. 289/1995 Sb., o lesích
MZ	Ministerstvo zemědělství
TČ	trestný čin
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
vodní zákon	zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů
zákon o obchodování s ohroženými druhy	zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů
zákon o odpadech	zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů
ZOVZ	zákon č. 258/ 2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů
ZPF	Zemědělský půdní fond

ÚVOD

Životní prostředí zahrnuje vše, co člověka obklopuje. Nejedná se jen o přírodu a ovzduší, ale i o lesy, vodu, zvířata, rostlinstvo a tak dále. Všechny tyto věci jsou pro existenci člověka naprosto klíčové. Přesto se kvalita životního prostředí neustále zhoršuje. Ať už se jedná o znečištěné ovzduší, klimatické změny, porušování ozonové vrstvy či o neúspěšné snahy zachovat stávající populaci živočišných druhů. Člověk životní prostředí potřebuje a životní prostředí potřebuje člověka. Zejména proto, aby mu poskytl potřebnou ochranu. Přesto má na snižující se kvalitě životního prostředí většinový podíl lidská populace. Člověk vděčí vodě, lesům nebo ovzduší za svůj život. S klesající čistotou těchto složek životního prostředí se bude zhoršovat i zdraví lidí. Přesto si to mnozí neuvědomují. Např. lesy čistí ovzduší, jsou zdrojem potravy nejen zvířat, ale i lidí. Jsou tolik potřebným prostředím, tak proč se k němu jako takovému nechovat. Proč se stále objevují nelegální sládky na území lesa? Proč člověk ubližuje nevinným tvorům, které má ze zákona chránit? Proč se stále vyvíjejí nové nebezpečné látky, které způsobují jen škody? Je nutné, aby lidé věnovali ochraně životního prostředí větší pozornost, protože mu to dluží.

Životní prostředí je chráněno mnoha nástroji, ať už právními (zejména v oblasti správního práva), či např. ekonomickými. Pro tuto diplomovou práci je klíčová ochrana životního prostředí v rovině trestněprávní. Cílem diplomové práce je poskytnout přehled právní ochrany životního prostředí v trestním právu a zároveň porovnat právní úpravu v České republice s některými zahraničními státy.

Pro pochopení problematiky životního prostředí je nutné nejprve vymezit základní pojmy, zejména pojem „životní prostředí“ či pojem „ochrana životního prostředí“. Tomuto vymezení je věnována první kapitola této práce. V druhé kapitole je obsažen přehled všech složek životního prostředí, které člení kapitolu do podkapitol. Každá složka je stručněji charakterizována a je vymezen právní základ ochrany jednotlivých složek. Kapitola druhá obsahuje i podkapitolu věnující se ochraně před světelným znečištěním. Tento jev není stále řazen mezi složky životního prostředí, ale nelze ho opomenout, už jen kvůli vzrůstajícím diskuzím na toto téma.

České právo životního prostředí je nesporně ovlivněno mezinárodním právem a od roku 2004 i právem evropským. Z toho důvodu není možné tato odvětví vynechat a je jim věnována třetí kapitola. Následující kapitola je čistě trestněprávní.

Je zde popsána trestněprávní odpovědnost fyzických i právnických osob a trestněprávní odpovědnost v právu životního prostředí.

Vztah trestního práva a životního prostředí, konkrétně trestněprávní ochrana životního prostředí je tématem následujících dvou kapitol. Nejprve v kapitole páté je rozebrána trestněprávní ochrana životního prostředí v České republice. Daná kapitola obsahuje historický vývoj, současnou právní úpravu a trestné činy proti životnímu prostředí obsažené v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Kapitola šestá obsahuje trestněprávní ochranu životního prostředí v zahraničních státech. Vybrány byly sousedící státy Německo a Polsko, zejména proto, že jsou České republice podobné svými právními řády. V rámci páté a šesté kapitoly jsou uvedeny konkrétní skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí. Z důvodu osobního zájmu byla větší část věnována trestným činům souvisejícím s ochranou zvířat. Téma ochrany zvířat je stěžejním bodem i poslední kapitoly obsahující úvahy de lege ferenda.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

Životní prostředí

Nejprve je důležité charakterizovat samotný pojem životního prostředí. Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů, ve druhém paragrafu stanoví, že tento pojem zahrnuje „vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie“.

Z historického hlediska bylo původně za životní prostředí považováno vše, co bylo nutné pro přežití určitých organismů. Postupem času se začalo mluvit o vzájemné závislosti životního prostředí a zmíněných organismů, jelikož životní prostředí svou aktivitou výrazně ovlivňují. Konec 20. století přinesl nový pohled na životní prostředí, které začalo být považováno za provázaný systém několika složek (hmotných a nehmotných) a vztahů mezi nimi. Půda či ovzduší jsou příkladem složek životního prostředí, které jsou významně ovlivňovány lidskou činností nebo samotnou přírodou. Proto je v dnešní době výraznou součástí pojmu životního prostředí i člověk.¹

Pojem ekologie by do určité míry mohl nahradit pojem životní prostředí, kdyby nevymezoval zejména negativní dopady na životní prostředí a nepoukazoval tedy jen na část obsahu původního pojmu. Environmentální, environmentalista atd. jsou další příbuzné pojmy k životnímu prostředí. Jedná se o globálnější pojetí, jak už název napovídá (z angl. *environment* = životní prostředí), které označuje mezinárodní dohody, programy a podobné události, které se na celosvětové úrovni s životním prostředím spojují.²

Pekárek³ definici životního prostředí začíná faktem, že se nejedná o pojem právní, ale přírodovědecký či společenský, a jako takový se úzce váže k některým otázkám, které jsou z hlediska charakteristiky pojmu zásadní. Jednou z nich je otázka, zda se do životního prostředí řadí i věci člověkem vytvořené (např. sídliště). Odpovědi na tuto otázku se liší, a i odborníci v dané oblasti mají rozdílné

¹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 18-20.

² CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2005, s. 13.

³ PEKÁREK, Milan a Ilona JANČÁŘOVÁ. *Právo životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 5-6.

názory. Z nejširšího možného pohledu je však i prostředí dotčené činností člověka součástí životního prostředí. Druhá důležitá otázka je již zodpovězena, protože životní prostředí zahrnuje jak věci hmotné, tak i věci nehmotné.⁴

Ochrana životního prostředí

Ochrana životního prostředí zákon⁵ vymezuje jako „*činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje či odstraňuje. Zahrnuje ochranu jeho jednotlivých složek, druhů organismů nebo konkrétních ekosystémů a jejich vzájemných vazeb, ale i ochranu životního prostředí jako celku.*“ Tato definice obsahuje dva prvky ochrany. Nejprve ochranu před tím, co by mohlo nastat (defenzivní ochrana) a zadruhé ochranu před tím, co už nastalo a následné potrestání (ofenzivní ochrana).⁶

Příkladem ofenzivní ochrany je uvedení do původního stavu, uvedení do stavu blízkého původnímu, nebo jakákoli jiná kompenzace za ztráty způsobené na životním prostředí. Tato kompenzace je možná i v případech, kdy člověk nejednal v rozporu se zákonem, ale přesto ke ztrátám na životním prostředí došlo.⁷

Nejtypičtější ochrana životního prostředí spočívá v zamezení znečišťujících a ohrožujících zásahů do krajiny apod., avšak je důležité si uvědomit, že pod ochranu může spadat omezení ekonomických a sociálních aktivit společnosti. Tento princip se nazývá princip udržitelného rozvoje.⁸

Trestněprávní ochrana (životního prostředí)

Trestní právo, součást práva veřejného, chrání základní hodnoty stanovené v Ústavě České republiky a v Listině základních práv a svobod. Nechrání jen práva fyzických osob, ale i práva osob právnických. Jedna z hlavních funkcí trestního práva je zamezit bezpráví v případě konfliktních situací a chránit nejdůležitější

⁴ PEKÁREK, Milan a Ilona JANČÁŘOVÁ. *Právo životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 6.

⁵ Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí.

⁶ CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2005, s. 15.

⁷ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 29-30.

⁸ Tamtéž, s. 30.

právní statky (práva a oprávnění fyzických a právnických osob, jiných subjektů, společnosti a státu).⁹

Trestní právo se dělí na hmotné a procesní. Hmotné se zabývá materiální stránkou věci a stanovuje trestné činy dle trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. a sankce za jejich spáchání. Naproti tomu trestní právo procesní se zabývá formálním postupem trestních orgánů a jeho účelem je prosazení trestního práva hmotného.¹⁰

Trestní právo hmotné zahrnuje ochrannou, preventivní, represivní a regulativní funkci. Smysl ochranné funkce vyplývá již z jejího názvu. Jako nejpřísnější možný prostředek represe státu, trestní právo hmotné chrání společnost před kriminalitou. Proto se také tato složka práva označuje za prostředek ultima ratio, což znamená, že se jedná o poslední instanci, která přichází na řadu až po neúčinné aplikaci jiných právních složek. Aby se zamezilo potencionální trestné činnosti, od toho je tu funkce preventivní. Sem patří i preventivní programy ke snížení recidivy a zejména sankcionování pachatelů trestných činů má výrazný preventivní rys. S tím souvisí třetí funkce. Represe pachatelů má zamezit páčání jejich další trestné činnosti a narušování vztahů ve společnosti. Regulativní funkce je založena na právních předpisech, jelikož ty stanovují podmínky např. trestní odpovědnosti či působnosti trestních zákonů.¹¹

Samotná trestněprávní ochrana tak spočívá v ochraně společnosti před trestnými činy. Společnost je trestněprávně chráněna tím, že se nejprve stanoví, co je to trestný čin. Základním kamenem ochrany společnosti je tak trestní zákoník. Dále je nutné vymezit podmínky trestní odpovědnosti či beztrestnosti. V neposlední řadě je společnost chráněna stanovením sankcí, jejich ukládáním a výkonem. Aby byl trestný čin co nejdříve odhalen a potrestán, je důležité mít upravený postup orgánů činných v trestním řízení (policie ČR, státní zástupci, soudy). Bez těchto složek trestního práva by ochrana společnosti nemohla být reálně prováděna, pachatelé potrestáni a spravedlivě odsouzeni.¹²

⁹ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 31.

¹⁰ Tamtéž, s. 33.

¹¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 24-26.

¹² CHMELÍK, Jan, František NOVOTNÝ a Simona STOČESOVÁ. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnické učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 15.

Dle charakteristiky trestněprávní ochrany výše, lze na základě podobnosti odvodit, že trestněprávní ochrana životního prostředí se zaměřuje na ochranu životního prostředí před trestnými činy vymezením trestných činů proti životnímu prostředí (hlava VIII. trestního zákoníku), zároveň stanovením podmínek trestní odpovědnosti a beztrestnosti v právu životního prostředí a stanovením sankcí za trestné činy proti životnímu prostředí.

2 PRÁVNÍ OCHRANA JEDNOTLIVÝCH SLOŽEK ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Jednotlivými složkami životního prostředí, které jsou chráněny, jsou konkrétně: ovzduší a ozonová vrstva Země, půda, voda, les, příroda a krajina, rostlinstvo, drobní živočichové a zvířata. Dále je náš ekosystém chráněn před nelegálním nakládáním s odpady, před chemickými látkami a přípravky, před zářením, před hlukem a vibracemi a před geneticky modifikovanými organismy¹³ (zvláštním druhem je pak ochrana před světelným znečištěním).

Všech dvanáct složek se řídí principy ochrany životního prostředí. Některé jsou vymezeny přímo v zákonech, jiné mají charakter spíše obyčejový, ale pro všechny platí, že jsou uznávány po celém světě.¹⁴ Tyto ideje zaštiťuje princip nejjobecnější, a to princip prevence. Tento princip se neobjevuje jen v oblasti životního prostředí, ale i v mnoha dalších disciplínách.¹⁵ Nejzákladnější myšlenkou prevence je uchování aktuálního příznivého stavu. Kdyby byl tento stav narušen, je důležité mít v záloze opatření, která pomohou zmírnit důsledky. I kdyby byla šance na újmu minimální, je nutné myslet na „zadní vrátka“ a začít s prevencí. Tato zálohová opatření spadají pod princip předběžné opatrnosti.¹⁶ Autoři z brněnské Masarykovy univerzity přímo uvádějí, že v pochybnostech, jestli se má určité opatření provést či nikoliv, je nutné se vždy přiklonit na stranu životního prostředí.¹⁷

Princip nejvyšší hodnoty stojí na skutečnosti, že vše ze životního prostředí pochází a bez něj bychom nemohli existovat, proto je právě onou nejvyšší hodnotou. Princip se vyskytuje v několika dokumentech ústavního pořádku, ale nelze sankcionovat jeho porušení, jelikož má spíše teoretické rysy. Velmi podobný je princip vysoké úrovně ochrany životního prostředí, který požaduje použití těch nejlepších dostupných metod a technik, aby bylo životní prostředí zachováno.¹⁸

---

¹³ CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2005, s. 15.

¹⁴ PRCHALOVÁ, Jana. *Právo životního prostředí*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Vysoká škola manažerské informatiky, ekonomiky a práva, 2013, s. 10.

¹⁵ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 129-130.

¹⁶ PRCHALOVÁ, Jana. *Právo životního prostředí*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Vysoká škola manažerské informatiky, ekonomiky a práva, 2013, s. 11-12.

¹⁷ PEKÁREK, Milan a Ilona JANČÁŘOVÁ. *Právo životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 27.

¹⁸ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 50.

Již zmíněný princip trvale udržitelného rozvoje balancuje mezi ochranou přírody a společenskou expanzí. Ať už kulturní, ekonomickou či sociální.¹⁹ Záleží zejména na šetrném využívání přírodních zdrojů, těžebních limitech či na územním plánování.²⁰

Životní prostředí je v České republice chráněno jak mocí soudní, zákonodárnou, tak i výkonnou. Stát tedy hraje důležitou roli, konkrétněji jednotlivé státní orgány, především pak ministerstva. Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství jsou stěžejní.²¹ S rolí státu v ochraně životního prostředí se pojí princip odpovědnosti (garance) státu, kdy stát je tím hlavním, kdo chrání přírodu a kontroluje chod orgánů.²²

S populační explozí souvisí rozšiřování měst, těží se nerostné suroviny, automobilové výfukové plyny proudí do ovzduší atd. Všechny tyto věci se dějí na úkor životního prostředí a jsou dovolené. Ale nesmí překročit stanovenou hranici, která je zaručena limity založenými na principu únosného zatížení.²³

Principy „odpovědnost původce“ a „znečišťovatel platí“ souvisí s vypořádáním následků různých aktivit proti životnímu prostředí. Jestliže se někdo proti životnímu prostředí proviní, je za to zodpovědný a bude postihnut určitou sankcí.²⁴ Náklady na nápravu poškozené přírody by měl nést ten, kdo to zavinil, nikoliv obec či stát. Princip znečišťovatel platí je zakotven směrnicí Evropského parlamentu a Rady (2004/35/ES). Problémem tohoto principu zůstává náročnost identifikace onoho znečišťovatele.²⁵ Komplexnost a integrita jsou základními vlastnostmi poškozování a ohrožování životního prostředí. Jestliže dojde k újmě na jedné složce životního prostředí, tak se velmi pravděpodobně tato újma dotkne i složek jiných. Je proto důležité chránit životní prostředí jako celek a myslet na provázanost ekosystémů.²⁶ Princip ochrany u zdroje nese myšlenku důležitosti

¹⁹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 51.

²⁰ PRCHALOVÁ, Jana. *Právo životního prostředí*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Vysoká škola manažerské informatiky, ekonomiky a práva, 2013, s. 11.

²¹ CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2005, s. 16-17.

²² PRCHALOVÁ, Jana. *Právo životního prostředí*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Vysoká škola manažerské informatiky, ekonomiky a práva, 2013, s. 11.

²³ Tamtéž.

²⁴ Tamtéž, s. 12.

²⁵ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 142-143.

²⁶ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 52.

ochrany přímo u hlavní příčiny znečištění. Je třeba postihnout zdroj negativního dopadu, nikoliv jen vedlejší efekty.²⁷

Posledním z principů, který je v ochraně životního prostředí velmi důležitý, je princip informovanosti a účasti veřejnosti. Tento princip má původ jak v Ústavě, tak ve správním řádu, ale i v jiných zákonech (zejména zákon o svobodném přístupu k informacím č. 106/1999 Sb. a zákon o právu na informace o životním prostředí č. 123/1998 Sb.). Každý má právo na příznivé životní prostředí, a rovněž tak na informace o něm. Je právo společnosti, aby věděla, co se v jejím okolí děje nebo jaké změny jsou v okolním životním prostředí zamýšleny.²⁸

2.1 OCHRANA OVZDUŠÍ A OZONOVÉ VRSTVY ZEMĚ

Ochrana ovzduší v České republice stojí na zákoně č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší. Tento zákon v prvním paragrafu²⁹ definuje ochranu ovzduší následovně: „*Ochranou ovzduší se rozumí předcházení znečišťování ovzduší a snižování úrovně znečišťování tak, aby byla omezena rizika pro lidské zdraví způsobená znečištěním ovzduší, snížení zátěže životního prostředí látkami vnášenými do ovzduší a poškozujícími ekosystémy a vytvoření předpokladů pro regeneraci složek životního prostředí postižených v důsledku znečištění ovzduší.*“

Kvalita ovzduší (tím se rozumí ovzduší v troposféře³⁰) prochází jistým vývojem a bohužel se nejedná o vývoj příznivý. Kvalita ovzduší se neustále zhoršuje. Příčinou je nárůst populace a její celková činnost, což ústí nejen v nárůst automobilů, které jsou spojeny s překračováním limitních hodnot emisí (zejména CO₂ a SO₂). A to je jedním z hlavních důvodů nevalné kvality ovzduší nejen v České republice.³¹ Dalšími důvody zhoršování kvality ovzduší jsou např. kyselé deště, skleníkový efekt či narušování ozonové vrstvy Země.³² Emisní stropy se uvádějí i kvůli ochraně klimatu, který také spadá do oblasti ochrany ovzduší.³³

²⁷ PRCHALOVÁ, Jana. *Právo životního prostředí*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Vysoká škola manažerské informatiky, ekonomiky a práva, 2013, s. 12.

²⁸ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 143-145.

²⁹ Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

³⁰ viz Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.

³¹ TUHÁČEK, Miloš a Jitka JELÍNKOVÁ. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015, s. 205.

³² DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 255.

³³ Tamtéž, s. 270.

Emise jsou synonymem pro znečišťování ovzduší, kdežto imise synonymem pro znečištění, resp. obsah škodlivin v ovzduší. Laik by mohl tvrdit, že se jedná o totéž, ale v právu životního prostředí je důležité mezi těmito pojmy rozlišovat.³⁴ Mezi právní prostředky regulace emisí a imisí patří např. povinnosti subjektů, stanovení přípustné úrovně znečištění ovzduší, vydávání požadavků na kvalitu paliv, administrativní nástroje či autorizace.³⁵

Problematika výfukových plynů a jiných emisí spojených s užíváním motorových vozidel je upravena zákonem č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích ve znění pozdějších předpisů.³⁶ Většina předpisů, které se vztahují na problematiku ochrany ovzduší však pochází z Evropské unie a mezinárodního práva obecně (viz kapitola o mezinárodní a komunitární ochraně životního prostředí). Zejména pak aktuální programové nástroje – program snižování emisí a program ke zlepšení kvality ovzduší. Na těchto programech stojí také Národní program snižování emisí České republiky. Existují i další programy, které jsou vydávány Ministerstvem životního prostředí formou opatření obecné povahy.³⁷ V naléhavých případech má Ministerstvo životního prostředí možnost vyhlásit tzv. smogovou situaci. Daná situace se vyznačuje překročením imisních limitů v krátkodobém časovém úseku. Je proto nutné zabezpečit konkrétní regulační opatření v postižené lokalitě.³⁸

Kvalita ovzduší se v dnešní době nedá již výrazně zlepšit, či úplně zastavit její zhoršování. Cílem tak je určité snížení zmíněných negativních vlivů a dodržování stanovených limitních hranic emisí.³⁹ Problematiku emisí dále upravuje zákon č. 383/2012 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů.⁴⁰

---

³⁴ TUHÁČEK, Miloš a Jitka JELÍNKOVÁ. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015, s. 205.

³⁵ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 27.

³⁶ Tamtéž, s. 17.

³⁷ TUHÁČEK, Miloš a Jitka JELÍNKOVÁ. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015, s. 206.

³⁸ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 269.

³⁹ TUHÁČEK, Miloš a Jitka JELÍNKOVÁ. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015, s. 206.

⁴⁰ viz Zákon č. 383/2012 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů.

Udržení stavu ozonové vrstvy je základem lidské existence. Tato ochranná vrstva vstřebává ultrafialové sluneční záření a zajišťuje tak, že se tyto nebezpečné vlny nedostanou do kontaktu s populací žijící na Zemi.⁴¹

Koncem devadesátých let 20. století se ochrana ozonové vrstvy dostala do popředí veřejného zájmu, což se promítlo i do činnosti OSN. Ta v roce 1995 přijala Vídeňskou úmluvu o ochraně ozonové vrstvy a o dva roky později byl vydán Montrealský protokol o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu. K protokolu přistoupila i Česká republika, a stal se tak základem pro další ochranu ozonové vrstvy v České republice.⁴² Stěžejním zákonem, který přispívá k ochraně ozonové vrstvy Země je zákon č. 89/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 73/2012 Sb., o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu, a o fluorovaných skleníkových plynech.

Zákon č. 73/2012 Sb. vycházel ze sekundárních předpisů Evropské unie, které stanovují mimo jiné látky, které ozonovou vrstvu poškozují.⁴³ Oněmi látkami jsou látky tzv. regulované, tedy halony, methylbromid a hydrochlorofluorokarbony. Ochrana ozonové vrstvy spočívá v zákazu výroby těchto látek.⁴⁴ Existují určité výjimky, kdy je možné pracovat s regulovanými látkami, ale jen na základě vydaného povolení. Dále se regulované látky nesmí do České republiky dovážet ani z ní vyvážet a v neposlední řadě se jako právní nástroj regulace daných látek užívají poplatky.⁴⁵ Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. vymezuje trestný čin „neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu“.

2.2 OCHRANA VODY

Ochrana vod je právně upravena zejména vodním zákonem (zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů). Hlavním cílem zákona, který je stanoven v prvním paragrafu, je ochrana vod povrchových a podzemních. Dále zákon upravuje, jak snížit nepříznivé následky povodní či sucha, a jak zabezpečit vodní díla.⁴⁶

---

⁴¹ ACHRER, Jakub. *Ochrana ozonové vrstvy v České republice: 20 let od podepsání Montrealského protokolu*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2007, s. 4.

⁴² Tamtéž, s. 7.

⁴³ Zákon č. 73/2012 Sb., o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu, a o fluorovaných skleníkových plynech.

⁴⁴ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 57.

⁴⁵ Tamtéž, s. 60-62.

⁴⁶ Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů.

„Povrchovými vodami jsou vody přirozeně se vyskytující na zemském povrchu; tento charakter neztrácejí, protékají-li přechodně zakrytými úseky, přirozenými dutinami pod zemským povrchem nebo v nadzemních vedeních.“⁴⁷

„Podzemními vodami jsou vody přirozeně se vyskytující pod zemským povrchem v pásmu nasycení v přímém styku s horninami; za podzemní vody se považují též vody protékající podzemními drenážními systémy a vody ve studních.“⁴⁸

Mimo vod podzemních a povrchových existují ještě vody označované jako zvláštní. Do této skupiny patří např. vody důlní nebo vody přírodní léčivé. Poslední vody, na které se vztahuje ochrana vodního zákona, jsou vody odpadní.⁴⁹ Speciální druhy vod jsou právně chráněny zvláštními zákony. Mezi takové zákony patří např. zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích; zákon č. 164/2001 Sb., lázeňský zákon; zákon č. 44/1988 Sb., horní zákon. Vodní zákon byl upravován mnoha vyhláškami. Mezi nejdůležitější patří vyhláška Ministerstva zemědělství č. 431/2001 Sb., o obsahu vodní bilance, způsobu jejího sestavení a o údajích pro vodní bilanci či vyhláška Ministerstva zemědělství č. 292/2002 Sb., o oblastech povodí.⁵⁰

Z hlediska ochrany vod se klade důraz na zachování nejen technicky upravených vodních toků, ale zejména na zachování doposud nepoškozených vodních toků, tzn. nijak technicky upravených. Tento přístup se postupem času proměnil, jelikož dříve měly přednost vody investičně zajímavější, tedy vody s určitým technickým zásahem. Dnes se tyto technické úpravy považují za zhoršování kvality vodních toků, a proto je důležité zachovat vodní objekty dosud lidskou činností netknuté. I vodní zákon České republiky stanoví, že přirozeně vytvářená koryta vodních toků se nemají technicky upravovat. Všeobecně je zásah do činnosti přírody považován za zhoršení její kvality, ovšem i zde existují výjimky. Tyto výjimky by však měly být nezbytně nutné. Bohužel dochází

---

⁴⁷ Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, § 2 odst. 1.

⁴⁸ Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů, § 2 odst. 2.

⁴⁹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 91-92.

⁵⁰ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 281-282.

k porušování pravidla „nezhoršování dochovaných vodních toků“, a tak jsou nutné právní zásahy, které ochranu vod zajistí.⁵¹

Např. čerpací pokusy prováděné v rámci hydrogeologického průzkumu či využívání energetického potenciálu vod patří mezi zmíněné výjimky nakládání s vodami, k jejichž uskutečnění vydává vodoprávní úřad povolení.⁵²

Vodní zákon mimo obecný princip nezhoršování aktuálního stavu vodních toků stanoví další povinnosti. Mezi ty patří povinnost dbát o ochranu vod, využívat vody účelně a hospodárně, chránit energetický potenciál vod a neporušovat další veřejné zájmy, které chrání zvláštní právní předpisy.⁵³

Systém hodnocení stavu povrchových a podzemních vod je nezbytný pro realizaci nápravných opatření. Ta vycházejí z mezinárodních a následně národních plánů povodí a realizována jsou díky Programům opatření. Programy opatření již sledují konkrétní situace a postihy. Kromě již zmíněných povolení vodoprávní úřady vydávají vyjádření, poskytují souhlasy⁵⁴ a v jednotlivých případech ukládají nápravná opatření.⁵⁵

V rámci územní ochrany vod vznikají chráněné oblasti přirozené akumulace vod, vymezují se území chráněná pro akumulaci povrchových vod, stanovují se ochranná pásma vodních zdrojů a nově se vyhláší tzv. zranitelné oblasti. Dále je stanoven minimální zůstatkový průtok a minimální hladina podzemních vod.⁵⁶

Poplatky obecně jsou v praxi nejčastěji se vyskytujícím ekonomickým opatřením. Zejména pak v situacích, kdy se vypouštějí odpadní vody. Nejrozšířenější sankcí v oblasti ochrany vody jsou pokuty za přestupky.⁵⁷ Z hlediska trestního práva jsou vody v České republice chráněny trestním zákoníkem č. 40/2009 Sb. Konkrétně jsou vymezeny tyto trestné činy: poškození

---

⁵¹ JUST, Tomáš. *Ekologicky orientovaná správa vodních toků v oblasti péče o jejich morfologický stav: metodika AOPK ČR*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2016, s. 26-27.

⁵² JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 101.

⁵³ Tamtéž, s. 97.

⁵⁴ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 284-285.

⁵⁵ Tamtéž, s. 287.

⁵⁶ Tamtéž, s. 288.

⁵⁷ Tamtéž, s. 292-293.

vodního zdroje, neoprávněné vypuštění znečišťujících látek a neoprávněné nakládání s odpady.⁵⁸

2.3 OCHRANA PŮDY

Ochrana půdy je upravena v mnoha zákonech. Nejedná se o ucelený systém, jelikož půda se dá vnímat několika způsoby. Za prvé se jedná o půdu ve smyslu složky životního prostředí. V této oblasti se uplatňují např. zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí nebo zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řízení. Za druhé se půdou mohou rozumět pozemky určené k plnění funkcí lesa a půda zemědělská. Na ochranu těchto půd vznikl např. zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu; zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství; zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů nebo zákon č. 156/1998 Sb., o hnojivech, pomocných půdních látkách, pomocných rostlinných přípravcích a substrátech. V rámci ochrany půdy se uplatňují i další zákony, které primárně chrání jiné složky životního prostředí.⁵⁹

Jančářová⁶⁰ uvádí, že: „*pojmem půda se obecně označuje nejsvrchnější část zemského povrchu (především souše).*“ Katastrální zákon pak vymezuje pojmy „pozemek“ a „parcela“.

Zákon o ochraně zemědělského půdního fondu (dále jen ZPF) si klade za cíl tři základní věci. Jedná se o ochranu nejkvalitnějších půd, o snahu co nejvíce zmírnit znečištění půdy a o, pokud možno, co největší snížení rizika ohrožení půdy erozí.⁶¹ Do základních cílů se promítají i některé principy právní ochrany půdy. Jedním z nich je princip zvýšené ochrany některých částí půdy. Smyslem principu je dbát na to, aby půda, která slouží k pěstování potravin, živí hospodářská zvířata či slouží k plantážím rostlin jako je např. bavlna, byla co nejméně poškozována. Jelikož se jedná o druhy půdy, které nejvíce ovlivňují kvalitu lidského života, je logické, že právě tyto typy půd mají v ochraně přednost.⁶²

V České republice mezi zásadní problémy, co se ochrany půdy týče, patří těžbařská a stavební činnost na zemědělských pozemcích, která zabraňuje půdě

⁵⁸ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 150.

⁵⁹ Tamtéž, s. 164.

⁶⁰ Tamtéž, s. 165.

⁶¹ TUHÁČEK, Miloš a Jitka JELÍNKOVÁ. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015, s. 163.

⁶² JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 167.

ekologicky fungovat; skládky; chemické havárie; nevhodné technologické postupy a v neposlední řadě lidská činnost, která přispívá ke vzniku eroze.⁶³

Mimo odpovědnost za ekologickou újmu, odpovědnost správněprávní a odpovědnost majetkoprávní⁶⁴, existuje v rámci půdy, jakožto jedné složky životního prostředí, i odpovědnost trestněprávní. Ovšem trestní zákoník z roku 2009 nestanovil konkrétní trestné činy týkající se půdy. Půda je tak v rámci trestního práva chráněna v rámci obecných trestných činů (dále jen TČ) proti životnímu prostředí. Těmi jsou např. TČ poškození a ohrožení životního prostředí nebo TČ poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti. TČ zneužívání vlastnictví (kategorie speciálních trestných činů týkajících se životního prostředí) může také v jistých případech zahrnovat trestněprávní odpovědnost za zneužívání půdy.⁶⁵

2.4 OCHRANA LESA

*„Lesem se rozumí lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa.“*⁶⁶ Lesy jsou základním ekosystémem, jehož správná funkce podmiňuje další fungování jiných složek životního prostředí. Mimo to, že jsou lesy zdrojem paliva (produkční funkce), plní nespočet funkcí ekologických (mimoprodukčních). Jednou z těchto funkcí je čištění ovzduší díky zachycování nečistot, jako je např. prach. Dále lesy tvoří kyslík, bez kterého by na Zemi nemohl existovat život, nebo zabraňují vzniku vodních a větrných erozí. Není tak divu, že lesy jsou důležitou složkou životního prostředí, a jako takové potřebují náležitou ochranu.⁶⁷

Bohužel, i v České republice se zásoba lesů tenčí. Hlavní příčinou je expandování civilizace, která zasahuje do lesních pozemků a funkcí lesů obecně. Není to jen lidská činnost a technický pokrok co ohrožuje lesy. I některé přírodní živly mají na úbytku lesů podíl. Jedná se zejména o suchem vzniklé požáry, orkány, sněhové nadílky a různé živočichy – škůdce.⁶⁸

⁶³ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 296.

⁶⁴ viz JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 179-184.

⁶⁵ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 185.

⁶⁶ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 319.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Tamtéž.

Lesy tvoří přibližně 33 % povrchu České republiky a jsou chráněny několika zákony a vyhláškami. Ze zákonů je nejdůležitější zákon č. 289/1995 Sb., o lesích (dále jen lesní zákon). Dále pak zákon č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin a zákon č. 226/2013 Sb., o uvádění dřeva a dřevařských výrobků na trh. Za zmínku stojí i některé vyhlášky, např. vyhlášky č. 83 a 84 z roku 1996, které upravují určitou hospodářskou činnost v souvislosti s lesy.⁶⁹

Damohorský⁷⁰ vymezuje hlavní směry ochrany lesa: „*ochrana pozemků určených k plnění funkcí lesa, ochrana lesa při hospodaření v lesích, ochrana lesa před škodlivými činiteli, ochrana lesa při obecném užívání lesů*“.

Na právní ochraně lesa se podílí i zákon o ochraně přírody a krajiny, dle kterého (konkrétně § 3 odst. 1 písm. b) jsou lesy „*významným krajinným prvkem*“.⁷¹

Z hlediska právní ochrany je nutné zmínit kategorie lesů. Lesy se v České republice dělí na ochranné, hospodářské a lesy zvláštního určení. Přičemž lesy určené jako hospodářské, tedy ty, jež nepatří do jiné kategorie, tvoří největší část. Mezi lesy ochranné patří rašeliniště, lesy v horských oblastech či lesy klečové. Jak už název napovídá, za lesy ochranné se označují lesy ve vymezených ochranných pásmech.⁷²

§ 11, odst. 1 lesního zákona stanovuje jednu ze základních povinností takto: „*Každý si musí počínat tak, aby nedocházelo k ohrožování nebo poškozování lesů, jakož i objektů a zařízení sloužících hospodaření v lese.*“⁷³ Dalšími povinnostmi se rozumí i dodržování daných zákazů. Lesní zákon ovšem stanovil výjimky z těchto zákazů, ale z logiky povahy věci velmi nerozumně. Ti, kdo se v první řadě zákazy musejí řídit, jsou vlastníci. Jenže právě tyto osoby (fyzické i právnické) si mohou sami udělit výjimku a zákaz porušit. Lesní zákon obsahuje i jiná nešťastná ustanovení, ale udělování výjimek sám sobě ochraně lesa určitě neprospívá.⁷⁴

⁶⁹ TUHÁČEK, Miloš a Jitka JELÍNKOVÁ. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015, s. 175.

⁷⁰ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 326.

⁷¹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 211.

⁷² DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 327.

⁷³ DROBNÍK, Jaroslav. *Lesní zákon: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 23.

⁷⁴ DAMOHORSKÝ, Milan a Vojtěch STEJSKAL, ed. *Právní úprava ochrany lesa: Procesní právo ochrany životního prostředí: sborník z mezinárodní česko-polsko-slovenské konference, Kašperské Hory [8.-11.9.]2005*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. Vodnář, 2005, s. 43.

Definice lesa v sobě zahrnuje pojem „pozemek určený k plnění funkce lesa“. Tento pojem zahrnuje dvě skupiny pozemků.⁷⁵ Jedná se o: „*pozemky s lesními porosty; plochy, na nichž byly lesní porosty odstraněny za účelem obnovy; lesní průseky; nezpevněné lesní cesty, nejsou-li širší než 4 m; pozemky, na nichž byly lesní porosty dočasně odstraněny dle rozhodnutí státní správy lesů (§ 13 lesního zákona)*“.⁷⁶ Druhou skupinou, která se řadí do pozemků určených k plnění funkcí lesa jsou „*zpevněné lesní cesty, drobné vodní plochy, ostatní plochy, pozemky nad horní hranicí dřevinné vegetace a lesní pastviny a políčka pro zvěř (sloužící lesnímu hospodářství, ale nejsou součástí ZPF)*“.⁷⁷ První skupina nese souhrnný název „lesní pozemky“. Skupina druhá bývá označována jako „jiné pozemky“.⁷⁸

Jednou ze základních věcí, která napomáhá ke zlepšení stavu lesů a přispívá i k jejich ochraně, je prevence. Vlastníci jsou povinni činit různá preventivní opatření, jako je např. evidování výskytu škodlivých živočichů.⁷⁹

Jedním z konkrétních nástrojů, který je využíván při ochraně lesa, jsou lesnické plány. Tyto plány se řadí mezi nástroje koncepční a zahrnují metodické plány, plány týkající se hospodaření v lesích (většinou zpracováváné na pokyn vlastníků lesů) a hospodářské osnovy, které se vypracovávají pro lesy o rozloze do 50 hektarů.⁸⁰

Administrativně-právními prostředky, které se podílejí na regeneraci lesů, se myslí zejména určité povinnosti ukládané vlastníkům lesů. Mezi tyto povinnosti se řadí obnova a výchova lesních porostů, dodržování zákazů a příkazů v rámci těžební a dopravní činnosti v lese, zvláštní způsob hospodaření v ochranných lesích a v lesích zvláštního určení a v neposlední řadě vlastník lesa musí vést evidenci o své hospodářské činnosti v lese.⁸¹

I v rámci ochrany lesa se uplatňuje institut poplatků. Poplatky platí vlastníci především za odnětí či dočasné odnětí pozemků určených k plnění funkcí lesa. Na druhou stranu se na ochranu lesa poskytují dotace, náhrady a jiné příspěvky. Tyto

⁷⁵ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 195.

⁷⁶ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 195.

⁷⁷ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 195.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž, s. 207.

⁸⁰ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 328-329.

⁸¹ Tamtéž, s. 329-330.

formy finanční podpory se poskytují vlastníkům lesů za např. nové ekologicky šetrné technologie využívané v lesích a obecně za jakákoli jiná opatření učiněná v zájmu ochrany lesů. Na finanční podpoře se podílí i Evropská unie prostřednictvím dotací. Ty se týkají např. financování lesnicko-environmentálních služeb či financování zakládání nových lesů.⁸²

Zvláštní ochrana je poskytována lesům zařazeným do soustavy Natura 2000. Patří sem tzv. evropsky významné lokality a ptačí oblasti. Zmíněné lesy požívají zvýšené ochrany odpovídající jejich nenahraditelným funkcím.⁸³

Ochranu lesů zajišťují Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství. Zvláštní složkou je pak Lesní stráž, která přímo v terénu dohlíží na nerušení lesního prostředí.⁸⁴

Ochranu lesů je možné najít i v trestním zákoníku účinném od roku 2010. Mimo obecných skutkových podstat obsahuje § 295 i skutkovou podstatu privilegovanou – TČ poškození lesa.⁸⁵

2.5 OCHRANA PŘÍRODY A KRAJINY

Ochrana přírody a krajiny stojí na již několikrát zmíněném zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Zákon je komplexní, tudíž upravuje jednak ochranu ekosystémů jako celků a jednak ochranu druhovou, která by nemohla existovat bez té první. Dle zákona o ochraně přírody a krajiny by měla být chráněna veškerá krajina a příroda obecně a zároveň některé zvláště ohrožené oblasti by měly požívat ochrany speciální. V ochraně přírody a krajiny se prolínají zákony ze všech dalších složek životního prostředí a mnohé další.⁸⁶

Co si vlastně představit pod pojmem „ochrana přírody a krajiny“ vymezuje zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny v § 2 odst. 1. „*Ochranou přírody a krajiny se rozumí dále vymezená péče státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny,*

⁸² JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 213-215.

⁸³ DAMOHORSKÝ, Milan a Vojtěch STEJSKAL, ed. *Právní úprava ochrany lesa: Procesní právo ochrany životního prostředí: sborník z mezinárodní česko-polsko-slovenské konference, Kašperské Hory [8.-11.9.]2005*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. Vodnář, 2005, s. 85.

⁸⁴ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 215.

⁸⁵ Tamtéž, s. 220.

⁸⁶ STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. XXX-XXXI.

*paleontologické nálezy a geologické celky, péče o ekologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled a přístupnost krajiny.*⁸⁷

Z hlediska územního členění ochrany krajiny a přírody se jedná v rámci obecné ochrany o územní systémy ekologické stability, krajinný ráz, jeskyně a přechodné chráněné plochy; v rámci zvláštní ochrany o národní parky, chráněné krajinné oblasti, národní přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky.⁸⁸

Část čtvrtá zákona o ochraně přírody a krajiny se zabývá soustavou Natura 2000.⁸⁹ Ptačí oblasti a evropsky významné lokality zahrnuté do této soustavy tvoří 13 % území celé České republiky. Zejména zde se využívá zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí.⁹⁰

Z ekonomických nástrojů je možno zmínit např. poplatky v národních parcích či odvody za kácení dřevin.⁹¹ Odpovědnost za ekologickou újmu v praxi postihuje spíše zákon o ochraně přírody a krajiny, a to i přesto, že existuje zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení a nápravě ekologické újmy. Tak jako u všech ostatních složek životního prostředí jsou postihy uplatňovány většinou v rámci správního práva. Trestní zákoník v hlavě osmé obsahuje TČ poškození a ohrožení životního prostředí (§ 293 a § 294 – nedbalost), TČ neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 299 a § 300 – nedbalost) a TČ poškození chráněných částí přírody (§ 301).⁹²

2.6 OCHRANA ROSTLINSTVA A DROBNÉHO ŽIVOČIŠTVA

Tak jako u ostatních složek životního prostředí i za snižování kvality biodiverzity může lidská činnost. Existují desítky tisíc ohrožených druhů rostlin a zvířat a několik stovek druhů do této skupiny pomalu, ale jistě také směřuje. Právě tyto druhy je důležité chránit více, jelikož za několik let by už nemusely existovat.⁹³

⁸⁷ Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

⁸⁸ viz JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 230-237.

⁸⁹ STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 222.

⁹⁰ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 380-382.

⁹¹ Tamtéž, s. 390.

⁹² JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 266-267.

⁹³ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 397-398.

Právní ochrana rostlinstva a drobného živočišstva je roztržena v mnoha zákonech. Česká právní úprava v této oblasti obsahuje zákony, které chrání biodiverzitu obecně (např. zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny) a zákony, které se zaměřují na ochranu jednotlivých druhů rostlin a živočichů.⁹⁴

Zákony souvisejícími jsou: zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči; zákon č. 16/1997 Sb., o podmínkách dovozu a vývozu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně a doplnění zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny; zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy).⁹⁵

Zákon o obchodování s ohroženými druhy v sobě odráží evropskou právní úpravu dané problematiky. Tento zákon je významně spjat s Úmluvou o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Tato Úmluva je spíše známá jako úmluva CITES. Tvoří absolutní základ ochrany rostlinstva, drobného živočišstva a zvířat obecně.⁹⁶ Každý stát by dle CITES „měl být nejlepším ochráncem své vlastní fauny a flóry“.⁹⁷ „CITES se zaměřuje zejména na ochranu druhů, které jsou přímo ohroženy vyhynutím, nebo by mohly být ohroženy mezinárodním obchodem; druhy, jejichž situace v přírodě není kritická, ale mohly by být ohroženy v mezinárodním obchodě, v případě, kdy by nebyl regulován; a druhy, které jsou ohroženy mezinárodním obchodem jen v některých zemích.“⁹⁸

V roce 2010 bylo v České republice 823 ohrožených druhů rostlin, přičemž většina byla ohrožena kriticky. I mnoho druhů menších živočichů bylo na pokraji vyhynutí. Jedním z možných způsobů, jak zlepšit tuto situaci, je vytváření tzv.

⁹⁴ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 405.

⁹⁵ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 271-272.

⁹⁶ CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2005, s. 48.

⁹⁷ KUČERA, Jan. *Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin: základní informace se zaměřením na Českou republiku a Evropskou unii*. Vyd. 2., (upr.). Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010, s. 4.

⁹⁸ KUČERA, Jan. *Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin: základní informace se zaměřením na Českou republiku a Evropskou unii*. Vyd. 2., (upr.). Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010, s. 6.

záchranných programů, které zpracovává Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Například v roce 2008 vznikl záchranný program užovky stromové.⁹⁹

Zákon o obchodování s ohroženými druhy chrání zejména druhy, které jsou ohroženy úplným zánikem své existence prostřednictvím Ministerstva životního prostředí, jež uděluje povolení k vývozu či dovozu a dále prostřednictvím registrace určitých exemplářů některých druhů.¹⁰⁰

Shledá-li Česká inspekce životního prostředí nelegální nakládání s rostlinami nebo živočichy, může exempláře zadržet, popřípadě zabavit.¹⁰¹ Trestní zákoník umožňuje potrestat pachatele za TČ neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami a za TČ šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin.¹⁰²

2.7 OCHRANA ZVÍŘAT

Nový občanský zákoník zavedl zásadní změnu v ochraně zvířat. Dle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku již zvířata nejsou považována za věci. „Zvířata jsou stejně jako člověk živými tvory, schopnými na různém stupni pociťovat bolest a utrpení, a zasluhují si proto pozornost, péči a ochranu ze strany člověka.“¹⁰³

Nejvýznamnějším zákonem v rámci ochrany zvířat je zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů. K zákonu se pojí mnoho novel, nejvýznamnější je novela č. 359/2012 Sb., která reflektuje evropskou právní úpravu.¹⁰⁴ Z té zákon č. 246/1992 Sb. vychází. Dle zákona se zakazuje týrání volně žijících zvířat i zvířat chovaných v domácím prostředí, jakožto i zvířat hospodářských a pokusných. Zvířetem se zde rozumí jakýkoli obratlovec (nikoliv

⁹⁹ TUF, Ivan H. a Vlastimil KOSTKAN, ed. *Využití výzkumu a monitoringu pro ochranářský management: sborník abstraktů z II. konference ochrany přírody ČR uspořádané 14.-17. září 2010 v Olomouci*. Brno: Tribun EU, 2010, s. 62-63.

¹⁰⁰ CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2005, s. 48.

¹⁰¹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 281.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ PRCHALOVÁ, Jana. *Právní ochrana zvířat*. Praha: Linde, 2009, s. 15.

¹⁰⁴ TUHÁČEK, Miloš a Jitka JELÍNKOVÁ. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015, s. 133.

plod či embryo), kromě člověka. Bezobratlí se řadí pod pojem „živočich“. Ti jsou chráněni zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.¹⁰⁵

Dalšími normami, které chrání zvířata v ČR jsou např. vyhláška Ministerstva zemědělství (dále jen MZ) ČR č. 75/1996 Sb., kterou se stanoví nebezpečné druhy zvířat, vyhláška MZ č. 207/2004 Sb., o ochraně chovu a využití pokusných zvířat, vyhláška MZ č. 382/2004 Sb., o ochraně hospodářských zvířat při porážení, utrácení nebo jiném usmrcování a zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů.¹⁰⁶ Do oblasti ochrany zvířat se řadí i zvířata dle zákonů: o myslivosti (zákon č. 449/2001 Sb.) – v tomto případě se jedná o zvěř, o podmínkách provozování zoologických zahrad (zákon č. 162/2003 Sb.) a o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů (zákon o rybářství) (zákon č. 99/2004 Sb.).¹⁰⁷

Při ochraně zvířat je třeba brát v potaz princip vysoké hodnoty zvířat¹⁰⁸ a jejich vysoké ochrany, princip péče, princip odpovědnosti chovatele, princip snižování utrpení, princip subsidiarity využití zvířete¹⁰⁹ a povolovací princip.¹¹⁰

Týrání zvířat je postizitelné trestním právem, ačkoliv se většina případů v rámci ochrany zvířat řeší jako přestupky. Trestní zákoník vymezuje TČ týrání zvířat (§ 302). Jestliže zanedbání péče způsobí zvířeti trvalé následky nebo dokonce zvíře usmrtí, pachatel se bude zodpovídat za TČ zanedbání péče o zvíře z nedbalosti (§ 303). V praxi je možné se setkat i s TČ šíření nakažlivé nemoci zvířat (§ 306) a s TČ pytláctví (§ 304), který souvisí s ochranou zvířat v oblastech myslivosti a rybářství.¹¹¹

2.8 OCHRANA PŘED NELEGÁLNÍM NAKLÁDÁNÍM S ODPADY

Odpady jsou produktem lidského života. Takový život by ovšem nemohl existovat bez životního prostředí. Lidé si stále neuvědomují, jak svým chováním

¹⁰⁵ STEJSKAL, Vojtěch a Martin LESKOVJAN, ed. *Člověk a zvíře - v zajetí či v péči?: aktuální právní a věcné otázky nakládání se zvířaty*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. Vodňář, 2010, s. 67.

¹⁰⁶ CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2005, s. 61-62.

¹⁰⁷ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 288.

¹⁰⁸ Zvířata mají vysokou hodnotu sami o sobě, neboť jsou živými bytostmi schopnými prožívat emoce.

¹⁰⁹ Živé zvíře by mělo být využito až ve chvíli, kdy neexistuje jiné řešení.

¹¹⁰ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 288-289.

¹¹¹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 422.

(zejména nakládáním s odpady) zatěžují přírodu a životní prostředí obecně. Tím sami sobě život znepríjemňují. I v dnešní době nekončí velká část odpadů jako recyklovaný produkt.¹¹²

Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů (dále jen zákon o odpadech) je stěžejním v této oblasti. Ovšem ačkoli se jedná o zákon nejdůležitější, není ani zdaleka ideální a tomu odpovídá i počet novelizací.¹¹³ Nakládání s odpadem (těžebním) upravuje zákon č. 157/2009 Sb., o nakládání s těžebním odpadem a o změně některých zákonů. S odpady souvisí i problematika obalů, která je upravena zákonem č. 477/2001 Sb., o obalech a o změně některých zákonů.

Ustanovení § 3 odst. 1 zákona o odpadech obsahuje vymezení pojmu odpad. „Odpad je každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit.“¹¹⁴ Zda je či není odpad nebezpečný upravuje druhá příloha zákona o odpadech. Odpad, který obsahuje některou z nebezpečných složek, musí být označen jako nebezpečný.¹¹⁵

Nakládání s odpady je upraveno v § 4 odst. 1e) téhož zákona – pod tento pojem spadá „obchodování s odpady, shromažďování, sběr, výkup, přeprava, doprava, skladování, úprava, využití a odstranění odpadů.“¹¹⁶ Některé odpady vyžadují speciální způsob nakládání s nimi. Jedná se např. o baterie, akumulátory či azbest.¹¹⁷

Ten, kdo s odpadem nenakládá dle zákona, jedná nelegálně. Zejména protiprávní nakládání s odpady je problémem dnešní doby.¹¹⁸ Ochranu před takovým způsobem nakládání s odpady poskytuje ve většině případů správní právo, v nejzávažnějších případech trestní zákoník, který přímo v hlavě VIII. ustanovení § 298 obsahuje TČ neoprávněné nakládání s odpady.¹¹⁹

---

¹¹² CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2005, s. 78.

¹¹³ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 453.

¹¹⁴ Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů.

¹¹⁵ CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2005, s. 79.

¹¹⁶ Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů.

¹¹⁷ CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2005, s. 81.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 79.

¹¹⁹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 475.

2.9 OCHRANA PŘED CHEMICKÝMI LÁTKAMI A PŘÍPRAVKY

Na světě existuje více než 18 milionů chemických látek. Přes jejich počáteční nesporný přínos se v posledních letech stávají jedním z největších rizik pro životní prostředí.¹²⁰ Právní úprava ochrany před chemickými látkami a přípravky v České republice stojí na zákoně č. 350/2011 Sb., o chemických látkách a chemických směsích a o změně některých zákonů (dále jen chemický zákon). Chemický zákon zrušil zákon č. 356/2003 Sb., o chemických látkách a přípravcích a o změně některých dalších zákonů.¹²¹ V souvislosti s chemickými látkami se mohou uplatnit i jiné zákony, např. zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči.¹²²

„Látka je definována jako chemický prvek a jeho sloučeniny v přírodním stavu nebo získané výrobním procesem, včetně všech přídatných látek nutných k uchování jeho stability a všech nečistot vznikajících v použitém procesu, avšak s vyloučením všech rozpouštědel, která lze oddělit bez ovlivnění stability látky nebo změny jejího složení.“¹²³

Chemické látky musí mít zvláštní označení a speciální obal odpovídající nebezpečnosti takových látek.¹²⁴ Samozřejmě i v případě chemických látek se vypracovávají různé bezpečnostní plány, popřípadě plány havarijní.¹²⁵

V případech, kdy je vedeno správní řízení padají v oblasti ochrany před chemickými látkami a přípravky vysoké pokuty. Pokuty jsou zároveň nejčastější sankcí využívanou v těchto případech.¹²⁶ V rámci trestního práva by v případě nakládání s chemickými látkami a přípravky mohlo dojít k naplnění skutkových podstat trestných činů: ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty, nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky, poškození a ohrožení životního prostředí. TČ upravující problematiku

¹²⁰ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 493.

¹²¹ Zákon č. 350/2011 Sb., o chemických látkách a chemických směsích a o změně některých zákonů.

¹²² DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 507.

¹²³ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 409-410.

¹²⁴ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 510.

¹²⁵ Tamtéž, s. 517.

¹²⁶ Tamtéž, s. 511.

omamných či psychotropních látek a jedů by mohly mít také souvislost s chemickými látkami a přípravky.¹²⁷

2.10 OCHRANA PŘED ZÁŘENÍM

V rámci technického pokroku a rozmachu civilizace se člověk v běžném životě setkává se stále více druhy záření. Ať už vzniká přirozenou činností planety či uměle lidskou činností, může mít negativní dopad. Záření se dělí na ionizující a neionizující. Právě tyto dva druhy záření jsou upraveny zákonem.¹²⁸

První z nich má onu negativní vlastnost, že narušuje určité povrchy, včetně např. lidské pokožky.¹²⁹ Problematiku ionizujícího záření upravuje zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření (dále jen atomový zákon). Státní úřad pro jadernou bezpečnost se podílí na ochraně před zářením svou činností. Nejrozsáhleji pak vydáváním vyhlášek.¹³⁰

Základem ochrany před ionizujícím zářením je tzv. povolovací princip. Ten spočívá v udělování povolení pro jednotlivé činnosti, které se zářením a nakládáním s ním souvisí. Povolení vydává Státní úřad pro jadernou bezpečnost.¹³¹

Jančářová¹³² zmiňuje prostředky ochrany před nežádoucím ozářením. Jsou jimi „*limity ozáření, systémy jakosti, kategorizace jaderných zařízení a jaderných materiálů a rozdělení prostoru jaderných zařízení na prostory se specifickými režimy*.“¹³³ V rámci prevence se vypracovávají tzv. havarijní plány, které slouží pro případné řešení nastalých radiačních nehod.¹³⁴

Ekonomické nástroje ochrany před zářením tvoří „*jaderný účet, spoluúčast státu na likvidaci starých zátěží a finanční zajištění pro případ vzniku jaderné škody*.“¹³⁵

¹²⁷ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 446-447.

¹²⁸ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 449.

¹²⁹ Tamtéž.

¹³⁰ Tamtéž, s. 456.

¹³¹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 542.

¹³² JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 546.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ Tamtéž, s. 549.

¹³⁵ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 462.

Nejčastějším příkladem druhého typu záření, neionizujícího, jsou lasery. Ačkoliv toto záření není považováno za tak nebezpečné jako první typ, i tak může ohrozit člověka na životě. Atomový zákon se tímto zářením nezabývá. Ale zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví v jedné své hlavě upravuje právě problematiku neionizujícího záření.¹³⁶

2.11 OCHRANA PŘED HLUKEM A VIBRACEMI

Jelikož je hluk věc, která nepříznivě ovlivňuje prostředí lidí a může je i zdravotně ohrozit, je tato problematika zakotvena v zákoně č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen ZOVZ).¹³⁷ Tento zákon v odst. 2 § 30 obsahuje vymezení pojmu hluk. „*Hluk je zvuk, který může být škodlivý pro zdraví a jehož hygienický limit stanoví prováděcí právní předpis.*“¹³⁸ Zmíněným právním předpisem je nařízení vlády (č. 272/2011 Sb.). Roli v ochraně před hlukem a vibracemi hrají i některé vyhlášky. Vyhláška č. 523/2006 Sb., která vymezuje výpočty hlukových hodnot a obecně jejich stanovení, je pro tuto oblast životního prostředí klíčová. Z hlediska hluku v aglomeracích je stěžejní vyhláška č. 561/2006 Sb., díky které by se měly hodnoty hluku právě ve velkých městech snižovat.¹³⁹ Prevenci v této oblasti životního prostředí provádí zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezení znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů.¹⁴⁰

Ve stejném ustanovení § 30 odst. 2 ZOVZ se nachází i vymezení pojmu vibrace. Těmi se rozumí „*vibrace přenášené pevnými tělesy na lidské tělo, které mohou být škodlivé pro zdraví a jejichž hygienický limit stanoví prováděcí právní předpis*“.¹⁴¹

¹³⁶ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 465.

¹³⁷ DUDOVÁ, Jana. *Právní aspekty ochrany veřejného zdraví před environmentálním hlukem*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 66.

¹³⁸ DUDOVÁ, Jana. *Právní aspekty ochrany veřejného zdraví před environmentálním hlukem*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 25.

¹³⁹ Tamtéž, s. 66.

¹⁴⁰ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 579.

¹⁴¹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 581.

České právo je z velké části ovlivněno právem Evropské unie. To se promítlo i do právní ochrany před hlukem a vibracemi. Od Evropské unie byly převzaty emisní hlukové limity. V případě vibrací se jedná pouze o limity imisní.¹⁴²

Ochrana před hlukem a vibracemi, tak jako ostatní složky životního prostředí, stojí na základních povinnostech. V případě hluku a vibrací se jedná o povinnosti provozovatelů hluku a vibrací.¹⁴³ Dále existuje hlukové mapování, které se využívá zejména v aglomeracích.¹⁴⁴

Zvláštní úprava se vztahuje na hluk z dopravy, hluk z letecké dopravy, hluk z dopravy na pozemních komunikacích a drahách, hluk z provozoven služeb a na hluk z veřejné produkce hudby.¹⁴⁵

Co se trestněprávní odpovědnosti týče, hluková zátěž, zejména v případech, kdy je nadlimitní, může být posouzena jako TČ obecné ohrožení. Dané případy by se musely týkat lidí, kterým by hrozila těžká újma na zdraví nebo dokonce smrt, aby se i na postižení hlukem a vibracemi vztahovalo trestní právo. § 293 a § 294 TZ se týkají TČ poškození a ohrožení životního prostředí, ať už úmyslného či nedbalostního. I do skutkových podstat těchto trestných činů by mohla problematika hluku a vibrací zapadat.¹⁴⁶

2.12 OCHRANA PŘED GENETICKY MODIFIKOVANÝMI ORGANISMY

Geneticky modifikované organismy spadají pod biotechnologie, jež mají svá pro i proti. Mezi nejvýznamnější pozitivum patří, že přispívají k rozvoji vědy a umožňují vytvářet nové výrobky hodnotné pro lidskou populaci. Pozitivně se mohou odrážet i na životním prostředí, zejména se uplatňují při ochraně rostlin či ochraně vody. Ovšem při vývoji těchto organismů může docházet k ohrožení zdraví lidí nebo nevratnému poškození životního prostředí. Jedná se o organismy, jejichž DNA prošlo genetickou modifikací. Modifikace je prováděna u organismů, kde požadované změny nelze dosáhnout přirozeným procesem. Do geneticky modifikovaných organismů nepatří člověk.¹⁴⁷

¹⁴² DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 474-476.

¹⁴³ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 583.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 586.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 588-592.

¹⁴⁶ DUDOVÁ, Jana. *Právní aspekty ochrany veřejného zdraví před environmentálním hlukem*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 139.

¹⁴⁷ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 478-479.

Zákon č. 78/2004 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a produkty a o změně některých souvisejících zákonů je jediným zákonem, který upravuje tuto problematiku.¹⁴⁸ Zákon upravuje tři oblasti nakládání s geneticky modifikovanými organismy (dále jen GMO). Za prvé se jedná o uzavřené nakládání s GMO, za druhé jde o uvádění GMO do životního prostředí a za třetí uvádění GMO do oběhu.¹⁴⁹

Většina prohrěšků na úseku ochrany před GMO se řeší ve správním řízení. Je zde ale i možnost řízení trestního. V případě požadované míry společenské škodlivosti protiprávního jednání může být naplněna skutková podstata některého z následujících trestných činů: TČ obecné ohrožení, TČ poškození a ohrožení životního prostředí nebo TČ ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty.¹⁵⁰

2.13 OCHRANA PŘED SVĚTELNÝM ZNEČIŠTĚNÍM

Zvláštním druhem znečištění životního prostředí je světelné znečištění. Právní úprava týkající se světelného znečištění v České republice prakticky neexistuje. Zmiňuje se o něm zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší, stavební zákon či zákon o pozemních komunikacích. Tyto zákony ale vcelku neřeší vliv na životní prostředí.¹⁵¹

„*Pojem světelné znečištění označuje nežádoucí jevy provázející umělé venkovní osvětlení.*“¹⁵² Mezi takové nežádoucí jevy patří např. osvětlení mimo vymezená místa, nadbytečné osvětlení nebo nevhodné prostředky osvětlení. Světelné znečištění pak narušuje noční život většiny zvířat, rostlin, mění ráz noční krajiny a narušuje i život člověka. Zejména hmyz na noční osvětlení doplácí mnohdy svým životem. Jiná zvířata jako jsou žáby či netopýři mají takovým osvětlením narušenou schopnost orientace i celkový způsob jejich existence. Ptáci

¹⁴⁸ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 486.

¹⁴⁹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 517.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 528.

¹⁵¹ KONDZIOLKA, Jan. Světelné znečištění - co na to zákon?. In: *Www.astro.cz* [online]. 2012 [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <http://www.astro.cz/clanky/svetelne-znecesteni/svetelne-znecesteni-co-na-to-zakon.html>

¹⁵² Světelné znečištění v kostce. *Světelné znečištění* [online]. [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <http://svetelneznecesteni.cz/co-je-svetelne-znecesteni/svetelne-znecesteni-v-kostce>

mají ze světla strach, bývají zmatení a dochází u nich k posunu jejich přirozeného biorytmu.¹⁵³

Zatímco v Evropě je oblast světelného znečištění již upravena zákony, na úrovni České republiky se snaží stav světelného smogu zvrátit více občanské a komunální iniciativy, než samotný stát. Jednou z mnoha je Jizerská oblast tmavé oblohy. Resort Ministerstva životního prostředí zřídil pracovní skupinu, která od února 2017 měla napomáhat řešení problémů se světelným znečištěním. Zatím však činnost této skupiny zůstává u informování Vlády ČR. O šíření povědomí o světelném znečištění se stará Odborná skupina pro světelné znečištění v rámci České astronomické společnosti.¹⁵⁴ Lze jen doufat, že v budoucnu se tímto problémem bude zabývat nejen Ministerstvo životního prostředí, ale stát obecně, a to i v rovině trestněprávní.

---

¹⁵³ viz <http://svetelneznecesteni.cz/co-je-svetelne-znecesteni/154-2/>

¹⁵⁴ Světelné znečištění. In: *Www.mzp.cz* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2018 [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/svetelne_znecesteni

3 MEZINÁRODNÍ A KOMUNITÁRNÍ OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

3.1 MEZINÁRODNÍ OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Zvýšené pozornosti se ochraně životního prostředí dostává i na mezinárodní úrovni. I přesto, že mnohdy zůstává jen u planých politických řečí, ochrana životního prostředí se posouvá kupředu. Nutno říci, že ne v rámci všech složek životního prostředí. Některým problémům je už historicky věnována větší pozornost.¹⁵⁵ Jsou jimi zejména globální oteplování, změna klimatu, ztenčování ozonové vrstvy nebo zvyšování hladin oceánů.¹⁵⁶ Např. znečištění z letecké dopravy je problémem aktuálním, a přesto stále přehlíženým. Často danou problematiku upravují jen právně nezávazné dokumenty, které jsou zpravidla nedostačující. Na druhou stranu je pochopitelné, že uzavírání mezinárodních smluv není lehké, mají-li se shodnout zástupci více států.¹⁵⁷ Hlavním cílem mezinárodního práva je ochrana životního prostředí jak na úrovni globální, tak na úrovni regionální.¹⁵⁸

Mezi základy mezinárodní úpravy životního prostředí patří i zvykové právo. Konkrétně jde o „*povinnost chránit životní prostředí a nepůsobit závažnou újmu jinému státu, povinnost posoudit dopady realizace a provozu záměru před jeho provedením a povinnost státu varovat jiné státy před vznikem možné újmy.*“¹⁵⁹

Ochraně životního prostředí na mezinárodní úrovni se státy věnují až od druhé poloviny 20. století, i když první náznaky se objevily již ve stoletích předešlých. Příkladem jsou uzavřené mezinárodní smlouvy ze 14. a 18. století, které se týkaly problematiky rybolovu. Podobné kontrakty se v té době uzavíraly sporadicky. Jedním z prvních rozhodnutí, které se stalo základem právní úpravy lovu tuleňů a rybolovu obecně, bylo to, které řešilo spor ohledně ochrany tuleňů (Pacific Fur Seal) mezi Velkou Británií a Amerikou v roce 1893. Dalším z přelomových rozhodnutí, ovšem vydané o půl století později, byl případ Trail Smelter, spor mezi Kanadou a USA ohledně přeshraničního znečištění životního

¹⁵⁵ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 33.

¹⁵⁶ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 98.

¹⁵⁷ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 33.

¹⁵⁸ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 99.

¹⁵⁹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 44.

prostředí, které zakotvilo zásadu „znečišťovatel platí“ v mezinárodním právu.¹⁶⁰ Jednou z prvních smluv uzavřených ve 20. století byla Washingtonská úmluva (1940) upravující ochranu přírody. Zásah do životního prostředí přinesla druhá světová válka. Napáchané škody se snažila napravit Organizace spojených národů (OSN),¹⁶¹ potažmo mezinárodní soudní tribunály (např. případ Lac Lanoux¹⁶²).¹⁶³

Klíčové pro mezinárodní ochranu životního prostředí se staly až tzv. Summity Země. Jsou jimi Stockholmská konference (1972), konference v Riu de Janeiru (1992) a konference v Johannesburgu (2002).¹⁶⁴

Stockholmská konference přinesla Závěrečnou deklaraci o životním prostředí, Akční plán a novou instituci - Program pro životní prostředí. V období 20 let mezi prvními dvěma konferencemi bylo přijato mnoho právně nezávazných dokumentů, mezi které lze zařadit např. Světovou chartu přírody z roku 1982. Druhá konference dala za vznik Úmluvě o změně klimatu, Úmluvě o biodiverzitě, Agendě 21, Principům hospodaření v lesích a Deklaraci o životním prostředí a rozvoji. Na úmluvy navázal Kjótský protokol týkající se snižování skleníkových plynů a Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti.¹⁶⁵

Konference v Johannesburgu se od dvou předchozích lišila v tom, že se pozornost států upřela na ekonomické a sociální aspekty udržitelného rozvoje a životního prostředí obecně. Do výsledku konference se promítla finanční krize, bojkot USA či spory mezi jednotlivými státy. Neúspěch mezinárodních konferencí pokračoval i po klimatické konferenci v Kodani (2009) a k obratu došlo až v roce 2015 na další klimatické konferenci, tentokrát v Paříži. Přesto ochrana životního prostředí v rámci mezinárodního práva čelí spíše kritice. Zejména kvůli preferování ekonomických výhod nad skutečnou ochranou životního prostředí.¹⁶⁶

Aktuálně mezi nejdůležitější mezinárodní smlouvy z oblasti ochrany životního prostředí patří: Úmluva o posuzování vlivů na životní prostředí přesahujících hranice států, Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na

¹⁶⁰ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 35-37.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 37.

¹⁶² viz <https://www.ecolex.org/details/court-decision/lake-lanoux-arbitration-france-v-spain-b09cb956-2cb5-479e-ba3a-bbfd4f7b68fc/>

¹⁶³ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 102.

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 100.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 102-107.

¹⁶⁶ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 40-41.

rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, Úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za škody vyplývající z činností, které jsou nebezpečné pro životní prostředí, Vídeňská úmluva na ochranu ozonové vrstvy, Úmluva OSN o mořském právu, Úmluva o ochraně a využívání hraničních vodních toků a mezinárodních jezer, Úmluva o biologické rozmanitosti, Basilejská úmluva o kontrole pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodňování, Smlouva o Antarktidě, Úmluva o jaderné bezpečnosti nebo Úmluva o mezinárodním obchodě s ohroženými druhy volně žijících živočichů a rostlin.¹⁶⁷

Na mezinárodní úrovni se problematika životního prostředí řeší u Mezinárodního soudního dvora OSN v Haagu, Mezinárodního tribunálu pro mořské právo v Hamburku a u menších arbitrážních soudů.¹⁶⁸

3.2 KOMUNITÁRNÍ OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Tato kapitola se zabývá převážně právem komunitárním, ale i právem unijním.

Základním pramenem komunitárního práva (jakožto práva Evropského společenství) na úseku ochrany životního prostředí je Smlouva o založení Evropského společenství, především články 174-176, které se věnují životnímu prostředí.¹⁶⁹ Smlouva o založení Evropského společenství obsahuje v čl. 174 odst. 2 základní principy environmentálního práva a ochrany v rámci Evropské unie. Mezi ně patří princip prevence, princip znečišťovatel platí, princip předběžné opatrnosti, princip nejvyšší hodnoty a princip nápravy škody u zdroje.¹⁷⁰

Z pohledu unijního práva je primárním pramenem Smlouva o Evropské unii a Smlouva o fungování Evropské unie.¹⁷¹ „Unie je stranou celé řady environmentálních mezinárodních smluv (např. *Montrealský protokol k Vídeňské úmluvě o ochraně ozonové vrstvy, Stockholmská úmluva o persistentních*

¹⁶⁷ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 51-54.

¹⁶⁸ DAMOHORSKÝ, Milan. *Rozhodování ve věcech životního prostředí*. In: ŠTURMA, Pavel a Michal TOMÁŠEK. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. Praha: Karolinum, 2009, s. 83.

¹⁶⁹ KRUŽÍKOVÁ, Eva, Eva ADAMOVIČOVÁ a Jan KOMÁREK. *Právo životního prostředí Evropských společenství: praktický průvodce*. Praha: Linde, 2003, s. 23.

¹⁷⁰ KOŠIČIAROVÁ, Soňa. *EC environmental law*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. *Schola et ius*, s. 15.

¹⁷¹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 149.

organických polutantech či Basilejská úmluva o řízení pohybu nebezpečných odpadů přes hranice států a jejich zneškodnění).¹⁷²

Neméně významná je Lisabonská smlouva či Listina základních práv a svobod Evropské unie. Ze sekundárního práva je třeba zmínit nařízení, směrnice, rozhodnutí, doporučení a stanoviska.¹⁷³

Ochrana životního prostředí se na poli evropských zemí začala řešit až v roce 1972. Šest zakládajících zemí Evropské unie se snažilo prosadit ochranu životního prostředí na Stockholmské konferenci. O rok později vznikl první z Akčních programů pro životního prostředí (First Environment Action Programme). Tento Akční program stanovil základy ochrany životního prostředí v Evropě a stanovil si tři základní cíle: zamezit znečištění ovzduší, zvýšit kvalitu životního prostředí a spolupracovat s mezinárodními organizacemi.¹⁷⁴ Ve stejném roce Generální ředitelství průmyslu vyčlenilo část své agendy týkající se životního prostředí speciální jednotce. Ta dala za vznik pozdějšímu Generálnímu ředitelství pro životní prostředí.¹⁷⁵

První náznaky vlivu environmentální politiky Evropské unie na členské státy přišly v roce 1980, kdy Evropský soudní dvůr svými rozsudky potvrdil závaznost určitých environmentálních směrnic pro členské státy (C-91/79¹⁷⁶ a C-92/79¹⁷⁷). Dalším přelomovým rozhodnutím se stal rozsudek C-240/83¹⁷⁸ Soudního dvora, který ve prospěch životního prostředí omezil volný pohyb zboží a volnou soutěž.¹⁷⁹ „*Evropský soudní dvůr v případě C-240/83 vůbec poprvé v historii prohlásil, že*

¹⁷² DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 151.

¹⁷³ viz DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice, s. 152-158.

¹⁷⁴ LANGLET, David a Said MAHMOUDI. *EU environmental law and policy*. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2016, s. 27-28.

¹⁷⁵ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 81.

¹⁷⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 18. 3. 1980. Komise Evropských společenství proti Italské republice. Věc 91/79.

¹⁷⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 18. 3. 1980. Komise Evropských společenství proti Italské republice. Věc 92/79.

¹⁷⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 7. 2. 1985. Procureur de la République proti Association de défense des bruleurs d'huiles usagées (ADBHU). Věc C-240/83.

¹⁷⁹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 81-82.

*ochrana životního prostředí je jedním ze základních cílů Společenství a zároveň obecným zájmem.*¹⁸⁰

Druhý a Třetí akční program v osmdesátých, respektive devadesátých letech 20. století již definovaly ochranu životního prostředí konkrétněji, na rozdíl od Prvního akčního programu. Výsledkem bylo stanovení základních principů a nutnost zavedení preventivních opatření. Od roku 1987, kdy byl vytvořen Jednotný evropský akt, došlo k výraznému nárůstu právní úpravy ochrany životního prostředí. Jedním z významných dokumentů byla Maastrichtská smlouva, která byla přijata v roce 1993. V této smlouvě se ochrana životního prostředí zakotvila mezi základní cíle Evropské unie. Následovaly Amsterdamská smlouva v roce 1997, Smlouva z Nice v roce 2001 a ratifikace Aarhuské úmluvy v roce 2005.¹⁸¹

Následoval Čtvrtý a s přelomem tisíciletí Pátý akční program, které ovšem nepřinesly nic zásadního a sklidily dokonce i kritiku. Šestý akční program nesl název „*Životní prostředí 2010: Naše budoucnost, naše volba*“ a obsahoval mnoho krátkodobých i dlouhodobých cílů. Konkrétními oblastmi, které dle Šestáho akčního programu měly být stěžejní, byly: boj proti změnám klimatu, ochrana přírody včetně biodiverzity, ochrana zdraví a nakládání s odpady a přírodními zdroji.¹⁸² Sedmý akční program z roku 2013 nastínil plány do budoucna, zejména do roku 2020. Některé vize se ovšem zaměřují až na rok 2050, kdy bychom měli mít standardní životní podmínky a zároveň nepřetěžovat limity naší planety.¹⁸³

Z poslední doby je možné zmínit např. evaluační nástroj EIR, který vyhodnocuje implementování evropských předpisů do vnitrostátních právních řádů.¹⁸⁴

Evropské právo se do české právní úpravy promítá zejména skrze směrnice a nařízení. V následujícím výčtu budou uvedeny demonstrativně předpisy ke každé složce životního prostředí. Při ochraně ovzduší je např. aplikována Směrnice

¹⁸⁰ STEJSKAL, Vojtěch. Role Evropského soudního dvora v ochraně životního prostředí. In: ŠTURMA, Pavel a Michal TOMÁŠEK. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. Praha: Karolinum, 2009, s. 105.

¹⁸¹ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 83.

¹⁸² Tamtéž, s. 84.

¹⁸³ LANGLET, David a Said MAHMOUDI. *EU environmental law and policy*. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2016, s. 32.

¹⁸⁴ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 87.

Evropského parlamentu a Rady 2008/50/ES ze dne 21. května 2008 o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu, při ochraně vody se např. vychází ze Směrnice Rady 98/83/ES ze 3. listopadu 1998 o jakosti vody určené k lidské spotřebě, při ochraně půdy nařízení č. 689/2008 o vývozu a dovozu nebezpečných chemických látek, při ochraně lesa, přírody a krajiny se často využívají Směrnice Natura 2000, při ochraně rostlinstva a živočišstva např. Úmluva CITES, při ochraně zvířat proti týrání se řídí ČR např. nařízením Rady č. 1/2005 ze dne 22. prosince 2004 o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností, v rámci nakládání s odpady se aplikuje Směrnice č. 94/62/ES o obalech a obalových odpadech, Smlouva o založení společenství pro atomovou energii (EUROATOM) zas dala za vznik ochraně před zářením a Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/42/ES o hodnocení a řízení hluku ve venkovním prostředí je jednou z těch, které se zabývají ochranou před hlukem a vibracemi.¹⁸⁵

Na ochraně životního prostředí se v rámci komunitárního práva podílí všechny hlavní orgány tohoto společenství. Evropská rada má hlavní slovo, co se politických záležitostí týče a určuje tak další směr unie. Za zmínku stojí Strategie udržitelného rozvoje EU, která byla Evropskou radou přijata v roce 2001. Evropský parlament sice nemůže právní předpisy sám přijímat, ale může se k nim vyjadřovat, zejména svými souhlasy a stanovisky.¹⁸⁶ V rámci Evropského parlamentu existuje komise životního prostředí, veřejného zdraví a bezpečných potravin.¹⁸⁷ V otázkách životního prostředí se uplatňuje princip spolurozhodování, kdy přijatá rozhodnutí jsou výsledkem procesu spolupráce parlamentu a Rady. Jejím hlavním úkolem je vydávání právních předpisů v rámci zákonodárského procesu. Na zákonodárství Rady se podílí všechny státy Evropské unie prostřednictvím svých ministrů, tudíž v oblasti životního prostředí se jedná o ministry, kteří patří k danému resortu. Výkonným orgánem je Evropská komise. Mezi pravomoci Komise patří oprávnění podávat žaloby v případech, kdy smluvní státy neplní evropským právem určené povinnosti. O takových žalobách rozhoduje Evropský soudní dvůr. V posledních

¹⁸⁵ viz JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 18, s. 90, s. 163, s. 193, s. 228, s. 270, s. 452, s. 534, s. 578.

¹⁸⁶ KRUŽÍKOVÁ, Eva, Eva ADAMOVÁ a Jan KOMÁREK. *Právo životního prostředí Evropských společenství: praktický průvodce*. Praha: Linde, 2003, s. 13.

¹⁸⁷ EU institutions and bodies. In: *Www.europa.eu* [online]. European Union [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/environment_en

letech Evropský soudní dvůr řeší stále více žalob z oblasti životního prostředí.¹⁸⁸ Jen v roce 2012 šlo o 38 případů a v průběhu let číslo stále roste.¹⁸⁹

Evropská unie má i zvláštní orgán, který se specializuje jen na problematiku životního prostředí. Jedná se o Evropskou agenturu životního prostředí. Mezi její funkce patří funkce informační, funkce monitorovací, funkce poradenská a v neposlední řadě poskytování vědecké a technické podpory jednotlivým státům při ochraně životního prostředí.¹⁹⁰ Další agenturou fungující na poli Evropské unie je Evropská agentura chemických látek. Jinými institucemi jsou např. regionální komise věnující se životnímu prostředí či organizace Clean Sky, která se věnuje čistotě ovzduší a redukci různých imisí a CO₂.¹⁹¹

Společenství sice nemá trestněprávní předpisy a pravidla ve své pravomoci, ale jelikož je trestní právo považováno za opatření, které chrání životní prostředí, musí se s ním počítat i v rámci evropského práva. Dokonce je možné v rámci evropského práva stanovit skutkové podstaty jednotlivých trestných činů. Problematikou trestního práva v rámci Společenství se zabýval i Soudní dvůr (věc C-176/03¹⁹², věc C-440/05¹⁹³). Následovala směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí.¹⁹⁴ Není pravdou, že Evropské společenství by se trestněprávní úpravou ochrany životního prostředí nezabývalo již v minulosti. V roce 1998 byla přijata Úmluva o trestněprávní ochraně životního prostředí,¹⁹⁵ Šestý akční program obsahuje výzvu boje s ekologickou kriminalitou, v roce 2003 následovalo rámcové rozhodnutí Rady 2003/80/SVV o ochraně životního prostředí prostřednictvím trestního práva, které však bylo o dva roky později na popud žaloby Komise zrušeno právě rozsudkem ve věci C-176/03

¹⁸⁸ KRUŽÍKOVÁ, Eva, Eva ADAMOVIČOVÁ a Jan KOMÁREK. *Právo životního prostředí Evropských společenství: praktický průvodce*. Praha: Linde, 2003, s. 14-16.

¹⁸⁹ TOMOSZKOVÁ, Veronika. *Implementation and enforcement of EU environmental law in the Visegrad countries*. Olomouc: Palacký University, 2014, s. 37.

¹⁹⁰ KRUŽÍKOVÁ, Eva, Eva ADAMOVIČOVÁ a Jan KOMÁREK. *Právo životního prostředí Evropských společenství: praktický průvodce*. Praha: Linde, 2003, s. 14-16.

¹⁹¹ EU institutions and bodies. In: *Www.europa.eu* [online]. European Union [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/environment_en

¹⁹² Rozsudek soudního dvora ze dne 13. 9. 2005. Komise Evropských společenství v. Rada Evropské unie. Žaloba na neplatnost - Článek 29 EU, čl. 31 písm. e) EU, články 34 a 47 EU - Rámcové rozhodnutí 2003/80/SW - Ochrana životního prostředí - Trestní sankce - Pravomoc Společenství - Právní základ - Článek 175 ES. Věc C-176/03.

¹⁹³ Rozsudek Soudního dvora ze dne 23. 10. 2007. Komise evropských společenství proti Radě Evropské unie. Věc C-440/05.

¹⁹⁴ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 114.

¹⁹⁵ viz Details of Treaty No.172: Convention on the Protection of Environment through Criminal Law. In: *Www.coe.int.en* [online]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/172>

Evropského soudního dvora. V odůvodnění rozhodnutí stálo, že trestní právo, ať už procesní či hmotné, nespadá do působnosti Společenství.¹⁹⁶

Důvodem pro přijetí směrnice 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí bylo jednak to, že právo Společenství existovalo již více jak 30 let, bylo vydáno mnoho předpisů a stejně to na ochranu životního prostředí nestačilo, dále směrnice přispěla k zefektivnění implementací směrnic a v neposlední řadě bylo potřeba prosadit sankce za trestné činy, které se v členských státech lišily.¹⁹⁷

„Dle čl. 3 Směrnice jsou členské státy povinny zajistit, aby ve směrnici uvedená jednání představovala ve vnitrostátním právu členských států trestný čin, pokud jsou protiprávní a byla spáchána úmyslně nebo přinejmenším z hrubé nedbalosti.“¹⁹⁸

Jelínek¹⁹⁹ uvádí: *„Trestné činy vymezené směrnicí 2008/99/ES jsou např.: protiprávní vypouštění, emise nebo uvolňování množství materiálu nebo ionizujícího záření do ovzduší, půdy nebo vody, které způsobují nebo mohou způsobit smrt nebo těžkou újmu na zdraví osob, podstatné zhoršení kvality ovzduší, kvality půdy či kvality vody nebo podstatnou škodu na živočišných či rostlinách; protiprávní přeprava odpadu, která probíhá v množství jiném než zanedbatelném, ať již je provedena jednorázově nebo v několika zásilkách, které spolu zřejmě souvisejí; protiprávní usmrcování, ničení, držení nebo odchyt jedinců chráněných druhů volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin, (...)“.*

¹⁹⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2014, s. 202-203.

¹⁹⁷ Environmental Crime. In: *Www.europa.eu* [online]. Brussels: European Commission, 2016 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/environment/legal/crime/index.htm>

¹⁹⁸ STEJSKAL, Vojtěch. Trestní odpovědnost jako nástroj prosazování ochrany životního prostředí v Evropském kontextu. In: *Acta Universitatis Carolinae: Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí*. Praha: Karolinum, 2012, **2011**(3), s. 47.

¹⁹⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2014, s. 205-206.

4 TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST V PRÁVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

4.1 POJEM TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOSTI

Trestněprávní odpovědnost je jen jednou z mnoha odpovědností právních. Podstatou tohoto druhu odpovědnosti je to, že osoba, ať už fyzická či právnická, může být odpovědna pouze za trestný čin. Co je trestný čin stanovuje trestní zákoník.²⁰⁰

Podle Novotného²⁰¹ se trestní odpovědností rozumí: „*povinnost strpět za trestný čin sankce stanovené trestním zákoníkem v rámci trestněprávního poměru, který vznikne spácháním trestného činu mezi pachatelem a státem*“.

Trestněprávní odpovědnost je zejména postavena na dvou zásadách trestního práva. Nejdůležitější je zásada zákonnosti. Nikdo nemůže být stíhán za něco, co jako trestný čin není označeno v trestním zákoníku. A nikomu nemůže být uložena sankce, kterou by trestní zákoník neznal a neupravoval. Trestní zákoník je „svatý“ a nelze uplatnit nic, co bychom v něm nenašli. Druhá zásada, která je pro trestní odpovědnost nezbytná, je zásada subsidiarity trestní represe. Na počátku aplikace této zásady je rozhodnutí, zda dané počínání spadá pod oblast trestní, anebo by ten, kdo se provinil, mohl být odpovědný v rovině např. občanskoprávní či obchodněprávní. Aby mohl být někdo odpovědný v oblasti trestního práva, musí jeho čin být škodlivý pro společnost v takové míře, že nepostačuje aplikace nižších stupňů právní represe.²⁰²

Jestliže ještě nebylo pravomocně rozhodnuto o určitých událostech, které následovaly po spáchání trestného činu, a které pak způsobí, že stát nemůže pachatele potrestat, jedná se o zánik trestní odpovědnosti. Zaniká tak trestněprávní vztah, nemohou být uplatněny trestněprávní sankce a jednání není možné kvůli zániku trestní odpovědnosti označovat jako protiprávní.²⁰³

Existuje několik negativních podmínek trestnosti (tzn. důvodů zániku trestnosti). Mezi tyto důvody nepatří okolnosti vylučující protiprávnost, jelikož tam

²⁰⁰ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 60.

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017. Glosátor, s. 26-27.

²⁰³ CHMELÍK, Jan, František NOVOTNÝ a Simona STOČESOVÁ. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnické učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 191.

se o trestný čin nejedná již od počátku. Kdežto negativní podmínky trestnosti jsou případy spáchaných trestných činů, za které je pachatel trestně odpovědný, ale trestnost těchto činů dodatečně zanikne.²⁰⁴

Hlavními důvody zániku trestní odpovědnosti jsou účinná lítost a promlčení trestní odpovědnosti. Mezi zvláštní případy zániku trestní odpovědnosti patří zánik trestnosti přípravy a pokusu trestného činu, zánik trestnosti účastenství, smrt pachatele, milost prezidenta republiky a v neposlední řadě i případy, které jsou vázány na splnění určitých podmínek, a které stanovuje zvláštní část trestního zákoníku.²⁰⁵

4.2 TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST FYZICKÝCH OSOB

*„Pachatelem trestného činu je trestně odpovědná fyzická osoba, která bezprostředně spáchala trestný čin.“*²⁰⁶ Dle této definice, kterou uvádí Jiří Jelínek, je trestní odpovědnost podmínkou spáchání trestného činu.

Aby mohla být fyzická osoba trestně odpovědná, musí mimo to, že jedná zaviněně, splňovat dvě základní podmínky. Zaprvé se musí jednat o osobu přičetnou a zadruhé musí být starší 15 let. Zákon stanoví, že osoba se považuje za patnáctiletou až dnem následujícím po jejích 15. narozeninách a teprve tehdy se stává trestně odpovědnou. Následující tři roky je tato osoba považována za mladistvou a její provinění se posuzuje dle zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. V tomto věku nemůže být mladistvý trestně odpovědný, jestliže není dostatečně rozumově a mravně vyspělý. Bez této složky nemůže mladistvý rozeznat, který čin je protiprávní a nemůže následně ovládat své jednání.²⁰⁷ Jedná se o tzv. relativní či podmíněnou trestní odpovědnost, kdy nemůže být rozumová a mravní vyspělost posuzována odděleně, ale jedinečně ve vzájemné interakci, protože pouze tehdy lze (někdy i s příbráním znalce psychologa, popř. psychiatra) spolehlivě zjistit psychický vývoj a aktuální stav mladistvého.²⁰⁸

²⁰⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 348-349.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 349.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 197.

²⁰⁷ CHMELÍK, Jan, František NOVOTNÝ a Simona STOČESOVÁ. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 96-97.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 99-100.

Trestní odpovědnost je limitována minimálním věkem, ale maximální věk stanoven není. Každá fyzická osoba je trestně odpovědná až do smrti, pokud v důsledku stáří není stížena určitou duševní chorobou.²⁰⁹

„Příčetný je ten, kdo je z hlediska svého duševního stavu schopen v době spáchání činu rozpoznat jeho protiprávnost a zároveň ovládat své jednání.“²¹⁰ Aby byl člověk příčetný, musí být vybaven schopností rozpoznávací a ovládací. Jestliže člověk postrádá, byť jen jednu z uvedených schopností, nelze na něj pohlížet jako na příčetného, a tudíž trestně odpovědného. Nepříčetnost je velmi často spojena s určitou duševní nemocí, která může být hodnocena jako biologické kritérium příčetnosti u dospělých fyzických osob. Aby byla osoba prohlášena za nepřítetnou, je nutné, aby v době spáchání trestného činu existoval příčinný vztah mezi duševní poruchou a absencí rozpoznávací nebo ovládací schopnosti. Na druhé straně psychologické kritérium příčetnosti je ekvivalentem pro mravní a rozumovou vyspělost mladistvých.²¹¹

Mimo výše vymezené aspekty trestní odpovědnosti existují i další případy, kdy může být člověk trestně odpovědný. Fyzická osoba je trestně odpovědná i v případě, že jednala ve stavu zmenšené příčetnosti. Tento stav se vyznačuje snížením schopnosti odlišit, co je, a co není protiprávní, nebo snížením schopnosti ovládat své jednání.²¹²

Ten, kdo užije ke spáchání trestného činu jinou osobu, která se stává tzv. živým nástrojem, je trestně odpovědným nepřímým pachatelem. Naopak onen „živý nástroj“ většinou trestně odpovědný není, a když už je, tak neodpovídá za stejný trestný čin jako nepřímý pachatel.²¹³ Dále z pohledu trestní odpovědnosti existuje zajímavá skupina trestných činů. Pro tyto trestné činy je potřeba, aby pachatel disponoval požadovanou vlastností, způsobilostí či postavením. Jedná se

---

²⁰⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 213.

²¹⁰ CHMELÍK, Jan, František NOVOTNÝ a Simona STOČESOVÁ. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 101.

²¹¹ Tamtéž, s. 101-102.

²¹² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 206.

²¹³ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jirí HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 155.

o trestné činy s omezeným okruhem pachatelů, kdy např. u vojenských trestných činů nemůže být trestně odpovědný nevoják.²¹⁴

Trestní odpovědnost fyzických osob zaniká zejména projevením účinné lítosti nebo promlčením trestní odpovědnosti.²¹⁵

Účinná lítost u dospělých pachatelů je vymezena v § 33 trestního zákoníku. Ten samý paragraf vymezuje trestné činy, u kterých je tento zánik trestní odpovědnosti možný. Pro aplikaci idey účinné lítosti musí být trestné činy dokonány. Pachatel pak musí: 1. zamezit škodlivému následku trestného činu nebo napravit tento následek a 2. informovat policii či státního zástupce o trestném činu, avšak v době, kdy mu ještě může být zamezeno.²¹⁶ Účinná lítost má za úkol, aby pachatel výměnou za zánik trestní odpovědnosti vykompenzoval následky trestného činu ještě před jejich uskutečněním. Společnost má větší zájem na ochraně dotčených veřejných statků (většinou ochrana České republiky), než na potrestání a trestní odpovědnosti pachatele.²¹⁷

Účinná lítost u fyzických osob mladistvých má jistá specifika. Prvním z nich je, že účinná lítost mladistvých je uvedena v § 7 zákona o soudnictví ve věcech mládeže a je možná pouze u provinění, za která lze uložit trest odnětí svobody s pětiletou horní hranicí. Dalším specifikem je jednání pachatele, který z vlastní vůle musí způsobený následek provinění odstranit, ale stačí, i když se o to jen pokusí. To by mohlo naznačovat, že mladiství pachatelé mají cestu k beztrestnosti lehčí. Ale opak je pravdou. Musí splnit ještě následující podmínky: projevit účinnou snahu po nápravě a spáchaný čin nesmí dosáhnout trvale nepříznivých následků pro poškozeného nebo společnost. Provinění musí být ve fázi dokonání – zde se jedná o podmínku společnou s úpravou účinné lítosti u dospělých pachatelů.²¹⁸

---

²¹⁴ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 154-155.

²¹⁵ Tamtéž, s. 285.

²¹⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 352.

²¹⁷ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 287.

²¹⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 353-354.

Šámal a kol.²¹⁹ uvádějí: „*Podstatou promlčení trestní odpovědnosti je uplynutí zákonem stanovené doby od spáchání trestného činu.*“ Tento důvod zániku trestní odpovědnosti je zakotven především v hmotném právu. Má se za to, že pachatel se časem napravil a riziko již od něj nehrozí. Společnost během let na čin zapomene a přestane potrestání vyžadovat. Z hlediska práva procesního je problém v důkazech a jejich mizící hodnotě. Zákonem stanovená doba promlčení je různá dle závažnosti trestných činů, konkrétně je určena horní hranicí trestní sazby trestu odnětí svobody. Méně závažné trestné činy lze promlčet již za 3 roky, kdežto zločiny až za 20 let. Mezitím je stanovená promlčecí doba u dalších trestných činů na 5, 10 nebo 15 let.²²⁰ Zákon č. 184/1964 Sb. na základě Úmluvy o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti v § 35 stanovuje, že nejzávažnější trestné činy (TČ proti míru, válečné TČ, TČ proti lidskosti, TČ spáchané ve prospěch nebo ve službách okupantů, anebo promlčení ke dni 9. 5. 1965 a déle), nemohou být promlčeny nikdy.²²¹

U promlčení mohou nastat okolnosti, kdy dojde k zastavení promlčecí doby. Jakmile se daná okolnost či překážka vyřeší, promlčecí doba opět běží, ale bez započítání doby, po kterou byla zastavena. Jestliže vlivem určité události začne běžet promlčecí doba nová, jedná se o přerušení promlčení.²²²

Právní úprava promlčení mladistvých je opět rozdílná. Promlčecí doba je stanovena na 3, 5 a 10 let a většinou se posuzuje jako polovina doby promlčení u činů, které byly spáchány dospělými pachateli.²²³

4.3 TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST PRÁVNICKÝCH OSOB

Trestněprávní odpovědnost právnických osob je v České republice upravena zákonem 6 let. Na rozdíl od většiny států Evropské unie si Česká republika se zavedením trestněprávní odpovědnosti právnických osob dávala načas. Až v roce 2012 nabyl účinnosti zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických

²¹⁹ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 289.

²²⁰ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 290.

²²¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 362.

²²² CHMELÍK, Jan, František NOVOTNÝ a Simona STOČESOVÁ. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk), s. 195.

²²³ Tamtéž, s. 356.

osob a řízení proti nim. Tento zákon vychází zejména z trestního řádu a trestního zákoníku České republiky a k oběma těmto předpisům je ve vztahu speciálním.²²⁴

Jedním z důvodů, proč trvalo tak dlouho uzákonit trestněprávní odpovědnost právnických osob, je, že úprava jde proti základním principům kontinentálního práva. Trestněprávní odpovědnost byla dříve založena na ryze individuální povaze. Prolomení zásady individuální trestní odpovědnosti může vést k zeslabení právního systému, a dokonce i celého právního státu. Na druhou stranu byl tento zákon již nutností. Je zřejmé, že pachatelem nemusí být jen člověk, ale i právnická osoba a trestné činy páchané těmito osobami nemohly být přehlíženy. V neposlední řadě přispěl k zavedení zákona č. 418/2011 Sb. i sílíci mezinárodní tlak, zejména ostatních států Evropské unie.²²⁵

Hlavními argumenty proti zavedení trestněprávní odpovědnosti právnických osob bylo např. tvrzení, že právnická osoba je osoba fiktivní, nereálná, bez vůle. Jakožto taková nemůže naplnit skutkovou podstatu trestného činu dle trestněprávní odpovědnosti vymezené v trestním zákoníku. Právnické osoby dále nejsou schopné jednat ve vztahu k morálním hodnotám daných společností, a tedy ani necítí vinu, tudíž nejednají zaviněně. Možná největším problémem bylo, že trestněprávní odpovědnost právnických osob by postihla i osoby nevinné spadající pod danou právnickou osobu. V neposlední řadě padaly návrhy jiných než trestněprávních postihů pro právnické osoby a argumentovalo se i přetížením soudů na trestních úsecích. Některé z těchto argumentů byly vzaty v potaz a trestněprávní odpovědnost právnických osob tak vychází z tzv. pravé trestní odpovědnosti.²²⁶

Pravá trestní odpovědnost vychází z právní úpravy korporací, která uvádí, že podmínky trestněprávní odpovědnosti právnických osob a následné sankce, které se jim ukládají, jsou stanoveny trestním zákonem nebo zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob. Na základně pravé trestní odpovědnosti jsou právnické osoby sankcionovány dle trestního zákoníku v trestním řízení. I tento pojem byl převzat od většiny evropských států.²²⁷

I v zákoně č. 418/2011 Sb. existují výjimky. Z trestněprávní odpovědnosti jsou vyloučeny územně samosprávné celky, jestliže vykonávají moc veřejnou

²²⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013. Teoretik, s. 91-92.

²²⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 363-364.

²²⁶ Tamtéž, s. 366-367.

²²⁷ Tamtéž, s. 367-368.

a trestně odpovědná nemůže být ani Česká republika (to platí pro všechny organizační složky státu).²²⁸

„*Trestní odpovědnost právnické osoby v sobě nezahrnuje trestní odpovědnost fyzických osob v ní působících.*“²²⁹ Právnická osoba je tak chápána na poli trestněprávní odpovědnosti jako samostatný subjekt. Zákon o trestněprávní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim zavedl nový pojem souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti osob fyzických a právnických. Tato zásada znamená, že trestněprávní odpovědnost právnických osob není založena na trestněprávní odpovědnosti osob fyzických, jejichž trestněprávní odpovědnost nepodmiňuje trestněprávní odpovědnost osob právnických a naopak.²³⁰

Na rozdíl od trestní odpovědnosti fyzických osob se trestní odpovědnost osob právnických nezakládá na vzniku ani zániku dané právnické osoby. Jestliže někdo jedná v rozporu se zákonem již před vznikem právnické osoby, toto jednání může být posuzováno z hlediska trestněprávní odpovědnosti právnických osob i přesto, že právnická osoba oficiálně ještě nevznikla. Stejně tak je tomu i po zániku právnické osoby, kdy trestněprávní odpovědnost přejde na všechny právní nástupce právnické osoby. To přineslo do trestního práva další zásadu, a to zásadu přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce.²³¹

Trestněprávní odpovědnost právnických osob pracuje s termínem tzv. přičitatelnosti trestného činu. Jednání zejména vedení právnické osoby se tak přičítá trestným činům na základně jejich trestní odpovědnosti.²³² Přičitatelnost je jednou z podmínek spáchání trestného činu právnickou osobou. Dalšími podmínkami jsou 1. protiprávnost činu, 2. čin musí být spáchán v zájmu právnické osoby nebo v rámci její činnosti a 3. čin byl spáchán osobou uvedenou v § 8 zákona č. 418/2011 Sb.²³³ Právnické osoby jsou dle § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim trestně odpovědné za všechny zločiny a přečiny

²²⁸ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 476.

²²⁹ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 332.

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ Tamtéž, s. 333.

²³² ŠÁMAL, Pavel, Rudolf VOKOUN a Oto NOVOTNÝ. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, s. 28-30.

²³³ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 484-485.

uvedené v trestním zákoníku, kromě těch, které § 7 taxativně uvádí. Jde např. o TČ zabití, TČ soulože mezi příbuznými, TČ zanedbání povinné výživy, TČ opilství či TČ spolupráce s nepřítelem.²³⁴

Stejně jako u trestní odpovědnosti osob fyzických se i u právnických osob uplatňují účinná lítost a promlčení při zániku trestní odpovědnosti.²³⁵ Princip účinné lítosti je podobný jako u fyzických osob s tím rozdílem, že právnické osoby mají širší okruh trestných činů, u kterých mohou tento důvod zániku trestní odpovědnosti uplatnit. Přesněji řečeno se jedná o všechny trestné činy právnických osob, kromě těch vymezených v § 11 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.²³⁶ Promlčení trestního stíhání právnických osob vychází, stejně jako promlčení u fyzických osob, z trestního zákoníku, konkrétně z § 34. Speciální zákon stanoví výjimky z promlčení.²³⁷

Právnickým osobám lze za trestné činy uložit sankce, které se někdy liší od sankcí ukládaných osobám fyzickým. Mezi tyto sankce patří zrušení právnické osoby, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí, uveřejnění rozsudku.²³⁸

4.4 TRESTNĚPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST V PRÁVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Samotná obecná odpovědnost v právu životního prostředí je kapitolou složitou. I přesto, že právo životního prostředí se zejména v posledních desetiletích dostalo do popředí veřejného zájmu, stále se vyskytují názory, že jde o kategorii podřadnou. Proto se otázky odpovědnosti v tomto kruhu práva dostávají do pozice, kterou se lidé nechtějí zabývat. Zejména snížený společenský a politický zájem o životní prostředí hledání odpovědnosti za činy proti životnímu prostředí neprospívá.²³⁹

²³⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 1275.

²³⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 380.

²³⁶ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 341.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 664-665.

²³⁹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010, s. 72.

Odpovědnost v právu životního prostředí se označuje jako ekologicko-právní. Zahrnuje jak odpovědnost za ztráty na životním prostředí, tak odpovědnost deliktní.²⁴⁰ První z nich se dále dělí na odpovědnost soukromoprávní (dle občanského zákoníku) a veřejnoprávní (odpovědnost za ekologickou újmu).²⁴¹ Odpovědnost deliktní zahrnuje odpovědnost správní a trestní. Se správní odpovědností je možné se v praxi setkat častěji.²⁴² Ovšem pro účely této diplomové práce je mnohem důležitější odpovědnost trestněprávní.

Trestněprávně jsou postihovány nejzávažnější případy protiprávních jednání proti životnímu prostředí. Od roku 2012 jsou za takové trestné činy odpovědné i právnické osoby. I když se praxe s odsouzenými právnickými osobami v oblasti životního prostředí setkává spíše sporadicky, je důležité, že možnost jejich sankcionování vůbec existuje.²⁴³

Trestné činy proti životnímu prostředí se dělí do dvou základních skupin dle skutkových podstat. První skupinou jsou obecné trestné činy proti životnímu prostředí. Druhou skupinu tvoří trestné činy, které s ochranou životního prostředí souvisí. Trestné činy uvedené v hlavě VIII. trestního zákoníku se dále dělí na: 1. ohrožující a poškozující trestné činy, 2. speciální trestné činy (např. TČ poškození lesa). Trestné činy související s ochranou životního prostředí se objevují v hlavě VII. trestního zákoníku a zahrnují trestné činy obecně nebezpečné (např. TČ obecné ohrožení), trestné činy ohrožující zdraví (např. TČ ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty) a trestné činy proti majetku (např. TČ poškozování cizí věci).²⁴⁴

Trestně odpovědný je ten, kdo naplní znaky skutkové podstaty trestného činu, který směřuje proti životnímu prostředí a splňuje požadavek věku, přičetnosti a zaviněného jednání. Základním odlišením od pouhých přestupků, které spadají pod správněprávní odpovědnost, je vždy individuálně posuzovaná společenská škodlivost.²⁴⁵

---

²⁴⁰ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010, s. 73.

²⁴¹ Tamtéž, s. 81.

²⁴² Tamtéž, s. 73.

²⁴³ DAMOHORSKÝ, Milan. Deliktní odpovědnost v ochraně životního prostředí. In: *Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí*. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica., 3/201, Praha: Karolinum, 2012, s. 13.

²⁴⁴ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 648-649.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 650.

5 TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V ČESKÉM TRESTNÍM PRÁVU

5.1 VÝVOJ TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

Nejprve je důležité zmínit obecný vývoj právní úpravy ochrany životního prostředí jednak celosvětově, tak pak hlavně v České republice, jelikož bez obecných zákonů by nemohla existovat ani úprava trestní.

Za zemi, která dala za vznik ochraně životního prostředí se považují Spojené státy americké. Netrvalo dlouho a jejich vliv se promítl i do Evropy. Největší průkopníci ochrany životního prostředí v Evropě byli Rakousko a Německo. V rámci historických souvislostí se s těmito zeměmi k ochraně životního prostředí dostaly i země české. Intenzivněji se problematika životního prostředí začala prosazovat až po vzniku Československa.²⁴⁶

Po roce 1918 se uplatňovaná ochrana vztahovala jen na přírodní památky a spravoval ji Vládní komisariát pro zachování uměleckých památek formou nařízení. Až o 8 let později se do konceptu ochrany přírody zahrnula některá zvířata a rostlinstvo. Ale již v té době se objevovaly názory, že by příroda měla být chráněna zákonem. Mezi zastánce zákonné ochrany patřili J. Sv. Procházka, Dr. J. Emler či J. Velenovský. Přesto nejvýznamnější osobou ochrany přírody v České republice v 1. polovině 20. století byl profesor Rudolf Maximovič, který si již tehdy uvědomoval negativní vliv člověka na životní prostředí.²⁴⁷

První zákon byl přijat až v roce 1956. Byl to zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody. „Československá státní ochrana přírody sledovala v podstatě dva základní cíle: 1. zajišťovat zvláštní ochranu vědecky i kulturně významných území, objektů a druhů a 2. napomáhat při řešení všech zásahů do přírody a krajiny tak, aby při nich byly uplatňovány celospolečensky nejzávažnější zájmy z hlediska dlouhodobého využívání přírodních zdrojů a přírodního prostředí.“²⁴⁸

„Skutečný počátek legislativy zaměřené na ochranu životního prostředí nastal v České republice až po roce 1989.“²⁴⁹

²⁴⁶ viz STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 41-52.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 52-53.

²⁴⁸ STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 54.

²⁴⁹ DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2010, s. 26.

Mezi zakladatele práva životního prostředí v ČR patří Zdeněk Madar, který prosazoval komplexní ochranu přírody. Na jeho názory navázal Boleslav Pospíšil, který již hovořil o životním prostředí.²⁵⁰ Se zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny začal být uplatňován princip obecné ochrany přírody mezi jehož zastánce se řadí např. Ivana Průchová.²⁵¹ Se vznikem nového oboru práva životního prostředí současně vznikl problém vzrůstající tendence environmentální kriminality. Do právní úpravy tak poprvé promluvílo trestní právo. Právo životního prostředí bylo zpočátku ovlivněno množícemi se případy organizovaného zločinu, ilegálním obchodováním se živočišnými druhy či nebezpečnými odpady.²⁵²

Předchůdce stávajícího trestního zákoníku ochranu životního prostředí takřka nezmiňoval. Původně se v trestním zákoně č. 140/1961 Sb. tato problematika vůbec neobjevovala. Až s novelou č. 159/1989 Sb. se v trestních předpisech začaly objevovat jednotlivé skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí. Ještě větší přínos pak měla novela z roku 2002, která změnila některá ustanovení tehdejšího trestního zákona. Od té doby se v trestním zákoně objevují úmyslné i nedbalostní trestné činy proti životnímu prostředí.²⁵³ Stále však byly zařazeny pod trestné činy obecně nebezpečné a trestný čin pytláctví spadal pod oddíl „jiná rušení činnosti státního orgánu“.²⁵⁴ Pozitivní bylo, že byly přidány trestné činy poškozování lesa těžbou či nakládání s odpady. Vlastní hlavu v trestním zákoně si uvedené trestné činy zasloužily až v roce 2010, kdy nabyl účinnosti zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.²⁵⁵

5.2 SOUČASNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA

Současná právní úprava trestněprávní ochrany životního prostředí stojí na zákoně č. 40/2009 Sb., trestním zákoníku. Vliv na současnou právní úpravu měla tzv. zelená evropská novela, provedená zákonem č. 330/2011 Sb., která do českého trestního práva zařadila směrnici Evropského parlamentu a Rady 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí.²⁵⁶ Trestné činy v hlavě osmé TZ jsou

²⁵⁰ STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 54-55.

²⁵¹ Tamtéž, s. 56.

²⁵² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 766.

²⁵³ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 642-643.

²⁵⁴ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

²⁵⁵ JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 642-643.

²⁵⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2014, s. 207.

z větší části upraveny normami s blanketní dispozicí a je nutné brát v potaz zvláštní zákony, na které TZ odkazuje.²⁵⁷

Z hlediska práva životního prostředí došlo ke změně zařazení lesní, myslivecké, rybářské stráže a stráže přírody. S účinností trestního zákoníku od roku 2010 jsou osoby zařazené k některé z vyjmenovaných stráží úředními osobami a jako takové chráněné trestním zákonem. Nově byly mezi trestné činy proti životnímu prostředí zařazeny TČ týrání zvířat, TČ zanedbání péče o zvíře z nedbalosti, TČ pytláctví, TČ šíření nakažlivé nemoci zvířat a TČ šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin.²⁵⁸

Hlava osmá vymezuje všechny trestné činy proti životnímu prostředí, jejichž společným veřejným chráněným zájmem je zájem na ochraně životního prostředí a jeho jednotlivých složek, tj. druhový objekt v rámci skutkové podstaty.²⁵⁹ Vyplývá to nejen z trestního zákoníku ale i z Ústavy (čl. 7) a Listiny základních práv a svobod (čl. 35).²⁶⁰ Ovšem zájem na ochraně životního prostředí někdy přesahuje hranice České republiky a do ochrany životního prostředí se promítnou i zájmy unijní či mezinárodní. Do ochrany životního prostředí spadají i některé TČ, které mají odlišný zájem od TČ stanovených v hlavě osmé TZ, např. TČ zneužívání vlastnictví.²⁶¹

Samotné ohrožení chráněného zájmu někdy postačí jako objektivní stránka skutkových podstat trestných činů z hlavy osmé. Většina je ovšem založena na poškození, kdy musí dojít k poruše chráněného zájmu vyvolané popsáním jednáním, např. u TČ týrání zvířat. Aby se věc vůbec posuzovala jako trestný čin, přistupují ještě okolnosti jako např. poškození ve větším rozsahu či na větším území.²⁶²

²⁵⁷ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 828.

²⁵⁸ STEJSKAL, Vojtěch. Nový trestní zákon 2010. In: *České právo životního prostředí* [online]. Česká společnost pro právo životního prostředí, 2009, **2009**(25), s. 45-46.

²⁵⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 767.

²⁶⁰ STEJSKAL, Vojtěch. Role Evropského soudního dvora v ochraně životního prostředí. In: ŠTURMA, Pavel a Michal TOMÁŠEK. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. Praha: Karolinum, 2009, s. 125.

²⁶¹ STEJSKAL, Vojtěch. Trestní odpovědnost jako nástroj prosazování ochrany životního prostředí v Evropském kontextu. In: *Acta Universitatis Carolinae: Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí*. Praha: Karolinum, 2012, **2011**(3), s. 49.

²⁶² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 769-770.

Trestného činu proti životnímu prostředí se může dopustit fyzická i právnická osoba, přičemž subjektivní stránku TČ většinou tvoří úmysl, ale existují i TČ, kde postačí nedbalost, popřípadě hrubá nedbalost (TČ zanedbání péče o zvíře z nedbalosti).²⁶³

5.3 JEDNOTLIVÉ TRESTNÉ ČINY DLE HLAVY VIII. TRESTNÍHO ZÁKONÍKU

Poškození a ohrožení životního prostředí (§ 293 a § 294 TZ)

TČ poškození a ohrožení životního prostředí lze spáchat úmyslně (§ 293 TZ), ale i z nedbalosti (§ 294 TZ). Ve vztahu k ostatním trestným činům z hlavy osmé jde o TČ obecné.²⁶⁴ U TČ spáchaného z nedbalosti se vyžaduje nedbalost hrubá. Trestné činy dle § 293 a § 294 trestního zákoníku se vztahují na půdu, vodu, ovzduší a další složky životního prostředí. Přičemž, aby se jednalo o trestný čin musí být poškození či ohrožení ve větším rozsahu, na území o rozloze alespoň 3 ha, anebo způsobem, který má za následek těžkou újmu na zdraví nebo dokonce smrt. Pro posouzení, zda se jedná o trestný čin někdy stačí, aby se k odstranění způsobených následků musely vynaložit náklady značného rozsahu. Trestně odpovědný bude i ten, kdo by riziko ohrožení či poškození zvýšil nebo ten, kdo by ztěžoval odvrácení, popř. zmírnění poškození či ohrožení. Pachateli v případě úmyslu hrozí trest odnětí svobody až na tři roky, nebo zákaz činnosti. V případě nedbalosti trest odnětí svobody maximálně na půl roku, nebo zákaz činnosti.²⁶⁵

U úmyslného TČ hrozí pachateli trest odnětí svobody na jeden rok až pět let za podmínek, že buď trestný čin spáchá několikrát nebo pokud by TČ spáchal, aby získal značný prospěch, ať už pro sebe či pro jiného nebo trestným činem poruší důležitou např. pracovní povinnost nebo trestný čin bude mít za následek trvalé či dlouhodobé poškození alespoň jedné složky životního prostředí nebo se na odstranění následků musí použít značné náklady. Poslední tři podmínky se uplatňují i u TČ spáchaných z nedbalosti, akorát kromě zákazu činnosti hrozí pachateli mírnější trest odnětí svobody (6 měsíců).²⁶⁶

§ 296 odst. 3 TZ: „*Poškozením nebo ohrožením půdy, vody, ovzduší nebo jiné složky životního prostředí se rozumí i provozování zařízení, ve kterém je*

²⁶³ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 828-829.

²⁶⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 772.

²⁶⁵ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

²⁶⁶ Tamtéž.

*prováděna nebezpečná činnost nebo v němž se bez povolení skladují nebo používají nebezpečné látky či směsi.*²⁶⁷

Za TČ poškození a ohrožení životního prostředí může být mimo osoby fyzické trestně odpovědná i osoba právnická.²⁶⁸

Problematika prokazování tohoto trestného činu se ukázala ještě za účinnosti minulého trestního zákona, kdy jedním příkladem za všechny je případ z roku 2004. 11. listopadu 2004 Okresní soud v Chrudimi rozhodl o vině obviněného za TČ poškození a ohrožení životního prostředí. Naplnění skutkové podstaty spočívalo v několikaměsíčním odvádění vody z místní řeky do pachatelovi vodní elektrárny, čímž došlo k vysychání řečiště řeky, přičemž pachatel věděl, že existují určité limity minimálního průtoku. Následovalo odvolací řízení v dubnu roku 2005, kdy Krajský soud v Hradci Králové zrušil rozhodnutí okresního soudu, ale také rozhodl o vině pachatele za stejný TČ, ovšem jinak vymezený. Celý případ se tak prostřednictvím dovolání dostal až k Nejvyššímu soudu. To bylo shledáno jako částečně důvodné a vedlo k částečnému zrušení rozhodnutí krajského soudu. Právní kolotoč se uzavřel a věc se znovu dostala k Okresnímu soudu v Chrudimi, jelikož bylo nutné věc znovu projednat a skutečně dokázat poškození či ohrožení životního prostředí a posoudit, zda šlo o jeden či více skutků.²⁶⁹

Poškození vodního zdroje (§ 294a TZ)

Poškození vodního zdroje zavedla do trestního zákona až novela č. 330/2011 Sb. Důvodem byl fakt, že vodní zdroj jako takový není jednou ze složek životního prostředí. Vodním zdrojem se rozumí podzemní či povrchové vody, které slouží k potřebám člověka.²⁷⁰

Trestní zákoník v § 294a stanoví: *„Kdo, byť i z hrubé nedbalosti, způsobí poškození vodního zdroje, u něhož je stanoveno ochranné pásmo, tak, že tím zanikne nebo je značně oslaben důvod pro zvláštní ochranu vodního zdroje, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.*“²⁷¹

²⁶⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

²⁶⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 775.

²⁶⁹ viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. ledna 2006, sp. zn. 7 Tdo 51/2006

²⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 831.

²⁷¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Poškození lesa (§ 295 TZ)

Zavedením tohoto trestného činu došlo k ochraně konkrétní složky životního prostředí, k ochraně lesa. Jak je zmíněno v kapitole Ochrana jednotlivých složek životního prostředí, les je podstatou existence několika dalších složek životního prostředí a je důležité, že je chráněn i trestním zákoníkem.²⁷²

Poškozením lesa se v rámci § 295 TZ myslí protiprávní těžba lesa nebo jiná činnost, která vede ke vzniku holé seče (odstranění veškerého lesního porostu) nebo jinak les poškodí nebo dojde k proředění lesního porostu pod hranici zakmenění. Naplnění objektivní stránky skutkové podstaty dojde tím, že se zmíněná činnost dotkne více než 1, 5 ha lesa. Objektem je zájem na ochraně lesa, subjektem fyzická i právnická osoba a subjektivní stránku tvoří úmysl, ale i nedbalost.²⁷³ Sankcí za tento trestný čin je zákaz činnosti a trest odnětí svobody až na dva roky, ale může být až na 4 roky, pokud pachatel trestný čin zopakuje nebo poškodí celkově značnou plochu lesa.²⁷⁴

Základem této skutkové podstaty byl TČ poškozování lesa těžbou, uvedený v předchozím trestním zákoně, který také počítal s tím, že tento TČ je ve vztahu k TČ ohrožení a poškození životního prostředí privilegovanou skutkovou podstatou.²⁷⁵

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. června 2003 (sp. zn. 7 Tdo 639/2003) rozuzlilo, jak je to s celkovou větší plochou lesa u holých sečí, aby došlo k naplnění trestného činu poškození lesa těžbou dle § 181c tehdejšího trestního předpisu.²⁷⁶ Nejvyšší soud judikoval, že vymýcení lesního porostu na rozloze nejméně 1, 5 ha, tj. celkově větší plocha lesa, nemusí nastat jen jedním skutkem, ale k poškození lesa dojde i tehdy, jestliže již vzniklou holou seč přiřadí pachatel k další holé seči a teprve až tyto dvě společně přesáhnou rozlohu 1, 5 ha. Nelze však sčítat jednotlivé spolu nesousedící holé seče a tím naplnit skutkovou podstatu

²⁷² ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 832.

²⁷³ Tamtéž.

²⁷⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

²⁷⁵ viz případ těžby lesa z roku 2002. Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. listopadu 2002, sp. zn. 3 To 498/2002

²⁷⁶ CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2005, s. 126.

trestného činu. Jediné, kde se v rámci TČ poškozování lesa těžbou škody sčítaly, bylo pouze ve vztahu k majetkové újmě.²⁷⁷

Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek (§ 297 TZ)

„Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně čistoty moře, zachování mořských ekosystémů a biologické rozmanitosti zde žijících živočišných a rostlinných druhů.“²⁷⁸ Pachatel (fyzická či právnická osoba) naplní skutkovou podstatu tím, že úmyslně nebo i z nedbalosti vypustí ropné, jedovaté kapalné či jiné znečišťující látky z námořního plavidla (lodi) nebo poruší povinnost tím, že nezabrání jejich vypuštění. To vše musí být v rozporu s mezinárodní smlouvou.²⁷⁹ Za tento TČ se ukládá kromě zákazu činnosti, trestu odnětí svobody (až 3 roky) i sankce propadnutí věci.

Neoprávněné nakládání s odpady (§ 298 TZ)

Tento trestný čin obsahuje dvě skutkové podstaty. Odst. 1 § 298 TZ požaduje, aby pachatel protiprávně přepravil odpad přes hranice a odst. 2 § 298 TZ, aby poškodil či ohrozil životní prostředí nakládáním s odpady. Pokud by takto životní prostředí zatížil při nakládání s nebezpečnými odpady, byla by to přítěžující okolnost.²⁸⁰ Skutek popsáný v odst. 1 § 298 bude potrestán zákazem činnosti nebo trestem odnětí svobody až na jeden rok. Zatímco skutek v odst. druhém § 298 může být potrestán, kromě zákazu činnosti, odnětím svobody až na 2 roky.²⁸¹

Případ neoprávněného nakládání s odpady řešil i Nejvyšší soud v roce 2007, kdy se k němu dostalo dovolání proti rozsudku Krajského soudu v Praze (odvolací soud ve věci Okresního soudu Praha západ). Okresní soud v Praze uznal dva obviněné vinné trestným činem nakládání s odpady (§ 181e odst. 1 t. z.). Toho se dopustili tím, že „*provozovali hospodářskou činnost spočívající v úpravě a likvidaci nebezpečných odpadů v rozporu s obecně závaznými právními předpisy a se schváleným provozním řádem, když nechali shromažďovat nebezpečné odpady v neschválené nádrži, která nebyla zabezpečena proti vnějším vlivům a únikům škodlivin do prostředí, a dále v rozporu se závaznými limity byl vypouštěn tekutý*

²⁷⁷ viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2003, sp. zn. 7 Tdo 639/2003

²⁷⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 779.

²⁷⁹ Tamtéž.

²⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 834.

²⁸¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

*odpad obsahující toxické kovy, ropné a další organické látky do kanalizace.*²⁸² Oba měli zaplatit pokutu 30 000 Kč a byli potrestáni zákazem činnosti. Krajský soud rozhodnutí okresního soudu zrušil a rozhodl znovu s tím, že obvinění byli podmíněně odsouzeni k trestu odnětí svobody na 5 měsíců. Obvinění podali dovolání, které Nejvyšší soud odmítl, ale přikázal Krajskému soudu v Praze, aby znovu věc projednal a rozhodl. Důvodem byl fakt, že se odvolací soud nevypořádal zejména se skutkovým vymezením věci a nebylo jednoznačné, zda došlo k ohrožení nebo porušení životního prostředí. Na druhou stranu se Nejvyšší soud ztotožnil s právní kvalifikací, tedy s tím, že obvinění spáchali TČ neoprávněného nakládání s odpady.²⁸³

Neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu (§ 298a TZ)

*„Objektem je zájem na ochraně ozonové vrstvy, objektivní stránkou neoprávněná výroba, dovoz, vývoz, uvedení na trh nebo jiné neoprávněné nakládání s látkou poškozující ozonovou vrstvu.*²⁸⁴ Pachatelem může být právnická i fyzická osoba a subjektivní stránka předpokládá úmysl či hrubou nedbalost. Hrubá nedbalost se do díkce zákona dostala až v roce 2015 na základě novely č. 165/2015 Sb.²⁸⁵ § 298a odst. 1 TZ stanoví trestní sankce, které se za tento trestný čin ukládají. Jsou jimi trest odnětí svobody, zákaz činnosti nebo propadnutí věci.²⁸⁶

Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§ 299 a § 300 TZ)

Zákon upravuje dva způsoby spáchání tohoto trestného činu lišící se v subjektivní stránce. § 299 stanoví postih za TČ úmyslný a § 300 postih za TČ spáchaný z hrubé nedbalosti.²⁸⁷ *„Objektem je zájem na ochraně biologické rozmanitosti živočišných a rostlinných druhů, zejména těch, které jsou podle přírodovědeckých kritérií na pokraji vyhubení či vyhynutí, nebo které jsou ve volné přírodě vzácné, ohrožení poptávkou ze strany obchodníků, sběratelů, chovatelů,*

²⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. července 2007, sp. zn. 5 Tdo 725/2007

²⁸³ Tamtéž.

²⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 835.

²⁸⁵ Tamtéž.

²⁸⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

²⁸⁷ Tamtéž.

nebo které jsou ohrožené v areálu svého rozšíření.“²⁸⁸ Pachatel může být fyzická i právnická osoba.²⁸⁹

Protiprávním jednáním ve smyslu § 299 odst. 1 je usmrcení, zničení, poškození, odejmutí z přírody, zpracování, dovezení, vyvezení, provezení, přechovávání, nabízení, zprostředkování nebo opatření živočicha, rostliny zvláště chráněného druhu nebo exempláře chráněného druhu sobě nebo jinému. Dalším přístupujícím znakem je spáchání výše uvedeného jednání alespoň na 25 kusech živočichů, rostlin či exemplářů a jednání musí být v rozporu s jiným právním předpisem.²⁹⁰ Jestliže pachatel jedná jedním z vyjmenovaných způsobů, ale týká se to jedinců živočichů a rostlin, kteří jsou silně nebo kriticky ohroženi či exempláře druhu přímo ohroženého vyhubením nebo vyhynutím, stačí pokud se jednání pachatele dotkne jen jednoho živočicha, rostliny, popřípadě exempláře.²⁹¹ Za jednání uvedená v § 299 odst. 1 a 2 pachateli hrozí trest odnětí svobody až na 3 roky, zákaz činnosti nebo propadnutí věci.²⁹²

Případem neoprávněného nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami se zabýval Nejvyšší soud. Stěžovatel si podal dovolání proti usnesení (sp. zn. 3 To 419/2013) Krajského soudu v Brně, který odmítl jeho odvolání proti rozsudku (sp. zn. 2 T 123/2012) Okresního soudu v Hodoníně, kde mu za vymezený (a jiné) TČ byl uložen úhrnný trest odnětí svobody na 4 roky, zákaz činnosti obchodování s exempláři CITES na 5 let a propadnutí mobilního telefonu. Dle obviněného soudy nesprávně jednání kvalifikovaly jako trestný čin, přičemž porušily mezinárodní úmluvy (např. úmluvu CITES). Trestného činu dle § 299 odst. 2 a 4 písm. a) TZ se měl dopustit protiprávním nákupem exotického ptactva ze zahraničí.²⁹³ Nejvyšší soud dovolání odmítl jako zjevně neopodstatněné a uvedl, že *„pokud dovolatel registroval papoušky, u nichž si byl na základě skutkových zjištění učiněných dosud ve věci činnými soudy vědom jejich nelegálního původu, u krajského úřadu na základě padělaných potvrzení o výjimce ze zákazu činnosti, získal pro ně registrační lístky a kroužky, a to ještě předtím, než byli tito papoušci do Č. r. ve skutečnosti přivezeni,*

²⁸⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 783.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 784.

²⁹⁰ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

²⁹¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 784.

²⁹² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

²⁹³ viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 2014, sp. zn. 3 Tdo 493/2014

*jedná se dozajista a naplnění skutkové podstaty dovolateli přisuzovaných trestných činů.*²⁹⁴

Poškození chráněných částí přírody (§ 301 TZ)

Tento TČ je jedním z dalších, které byly zavedeny novelou č. 330/2011 Sb. Zájem na ochraně chráněných částí přírody tvoří objekt skutkové podstaty tohoto trestného činu. Mezi chráněné části přírody se řadí památné stromy, významné krajinné prvky, jeskyně, zvláště chráněná území a území chráněná soustavou Natura 2000 (evropsky významné lokality a ptačí oblasti). Objektívni stránku tvoří jednání pachatele, které má za následek zničení nebo poškození části chráněné přírody. Pachatelem může být kdokoli, jedná-li úmyslně nebo z hrubé nedbalosti.²⁹⁵

Týrání zvířat (§ 302 TZ)

Dle minulého trestního předpisu bylo nutné, aby se pachatel týrání dopustil opakovaně. Jen tehdy mohl být za svou recidivu potrestán v rámci trestního práva. A proto i jedním z největších přínosů nové právní úpravy účinné od 1. 1. 2010 bylo přeměnění oné recidivy na kvalifikovaný trestný čin.²⁹⁶

Skutková podstata tohoto trestného činu se opírá o zájem na ochraně zvířat, která pociťují bolest a utrpení, před týráním nebo poškozením jejich zdraví a v neposlední řadě před bezdůvodným usmrcením.²⁹⁷ „*Trestného činu týrání zvířat se dopustí ten, kdo týrá zvíře buď zvlášť surovým nebo trýznivým způsobem, nebo surovým nebo trýznivým způsobem veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném (odst. 1).*“²⁹⁸ Kdo týrá zvíře, bude potrestán trestem odnětí svobody, propadnutím věci nebo zákazem činnosti. Pokud by šlo o recidivu nebo zvíře mělo trvalé následky či dokonce zemřelo, mohl by pachatel ve vězení strávit až tři roky (odst. 2). Nejvyšší možná trestní sazba trestu odnětí svobody je pět let. Ukládá se v případech týrání více než jednoho zvířete (odst. 3).²⁹⁹ Co vše spadá pod pojem

²⁹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 2014, sp. zn. 3 Tdo 493/2014

²⁹⁵ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 837-838.

²⁹⁶ ŠNEJDRLOVÁ, Zuzana. Trestný čin týrání zvířat ve světle rozhodování soudů ČR. In: STEJSKAL, Vojtěch a Martin LESKOVJAN, ed. *Člověk a zvíře - v zajetí či v péči?: aktuální právní a věcné otázky nakládání se zvířaty*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. Vodnář, 2010, s. 106-107.

²⁹⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 786.

²⁹⁸ STEJSKAL, Vojtěch. Trestní odpovědnost na úseku ochrany zvířat – Quo vadis?. In: JANČÁŘOVÁ, Ilona a Vojtěch VOMÁČKA, ed. *Odpovědnost v právu životního prostředí: sborník příspěvků z konference: Brno, září 2012*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 189.

²⁹⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

týrání vymezuje zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání. Trestného činu dle § 302 TZ se může dopustit fyzická i právnická osoba, ovšem pouze jednali úmyslně.³⁰⁰

Co se trestního práva a životního prostředí týče, české soudy se nejvíce setkávají právě s trestným činem týrání zvířat. Mnoho případů bylo řešeno již za minulého trestního zákona, ale často byl problém tento trestný čin prokázat. Pro nedostatek důkazů, které by svědčily o úmyslném jednání byli několikrát obvinění zproštěni obžaloby. Není výjimkou, že se takové případy dostaly až k Nejvyššímu soudu. Příkladem může být usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 468/2004, kterým bylo zamítnuto dovolání nejvyšší státní zástupně právě proto, že se jednalo o nedbalost.³⁰¹ Obviněná se trestného činu měla dopustit tím, že „na oploceném pozemku krizového centra R. sousedícího s pozemkem Ch., ponechala vědomě volně pobíhat své dva psy plemene husky a německý ovčák, kteří zde roztrhali tři a půlměsíční kotě v hodnotě 3.800,-- Kč, ke škodě majitele Mgr. D. V. bytem P., přičemž tohoto jednání se dopustila s odůvodněním, že své psy omezovat nebude, třebaže je jí známo, že občas roztrhají nějakou kočku nebo napadnou jiného psa.“³⁰²

Případy týrání zvířat řešil Nejvyšší soud i po nabytí účinnosti zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. V usnesení NS ze dne 15. května 2011 sp. zn. 8 Tdo 657/2011 bylo řečeno, co je „větší počet zvířat“ a „místo veřejnosti přístupné“. „I. Trestný čin týrání zvířat byl spáchán na místě veřejnosti přístupném ve smyslu § 302 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku i tehdy, jestliže se ho pachatel dopustil sice v soukromém prostoru, do něhož není volný přístup, pokud ovšem veřejnost mohla negativně vnímat projevy týrání z jiného veřejně přístupného místa, např. ze sousedícího pozemku, který nebyl dostatečně oddělen ani oplocením, a nebyla vytvořena ani žádná jiná bariéra zabraňující vizuálnímu pozorování i zvukovému vnímání projevů týrání. II. K naplnění okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby u trestného činu týrání zvířat podle § 302 odst. 3 tr. zákoníku spočívající v tom, že pachatel spáchal tento trestný čin na „větším počtu zvířat“, je třeba, aby se tak stalo nejméně na sedmi zvířatech.“³⁰³ V tomto případě se obviněný TČ

³⁰⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 786-788.

³⁰¹ STEJSKAL, Vojtěch. Trestní odpovědnost na úseku ochrany zvířat – Quo vadis?. In: JANČÁROVÁ, Ilona a Vojtěch VOMÁČKA, ed. *Odpovědnost v právu životního prostředí: sborník příspěvků z konference: Brno, září 2012*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 192.

³⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. května 2004, sp. zn. 6 Tdo 468/2004

³⁰³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. května 2011, sp. zn. 8 Tdo 657/2011

dopustil tím, že nezajistil, a dokonce omezoval potřebnou výživu a napájení svých psů. Podvyživené psy přitom neustále fyzicky zatěžoval zapřaháním do spřežení.³⁰⁴

Zanedbání péče o zvíře z nedbalosti (§ 303 TZ)

„Objektem trestného činu je zájem na ochraně zdraví a života zvířat jakožto jedinců a zájem na zajištění odpovídající péče o ně.“³⁰⁵ Již z dikce zákona v odst. 1 § 303 TZ vyplývá, že pachatel (fyzická či právnická osoba) se trestného činu může dopustit jen z hrubé nedbalosti. Dále osoba musí být vlastníkem zvířete nebo mít povinnost z jiného důvodu se o zvíře starat.³⁰⁶ Osobou, která má povinnost se o zvíře starat, může být např. zaměstnanec zoologické zahrady. K zanedbání péče může dojít zejména při nevhodném způsobu transportu zvířat, při zanechání zvířat bez potřebné výživy či při zanechání zvířat v nevyhovujících klimatických podmínkách. Objektivní stránka spočívá právě v zanedbání potřebné péče o zvíře, které má za následek trvalé následky na zdraví zvířete nebo jeho smrt.³⁰⁷

Pytláctví (§ 304 TZ)

Objektem skutkové podstaty je zájem na ochraně přírody, mysliveckého a rybářského práva a cizího majetku, tj. vlastnictví ulovených ryb a zvěře.³⁰⁸ Protiprávní je 1. lov zvěře nebo ryb (v hodnotě alespoň 5000 Kč) bez oprávnění, 2. neoprávněné ukrytí, převedení (na sebe či jinou osobu) nebo přechovávání takto ulovené zvěře či ryb. Za takové jednání pachateli hrozí trest odnětí svobody až na dva roky, zákaz činnosti nebo propadnutí věci.³⁰⁹ Odst. 2 § 304 TZ vymezuje příklady podmiňující vyšší trestní sazbu.³¹⁰

Trestný čin pytláctví je spáchán již samotným lovením, nikoliv až ulovením zvěře, popřípadě ryby. Z logiky věci vyplývá že tento TČ může být spáchán pouze úmyslně a spáchat ho může kdokoli. I oprávněný myslivec či rybář, pokud nedodrží právní předpisy (zejména zákon o rybářství a zákon o myslivosti), podmínky lovu

³⁰⁴ STEJSKAL, Vojtěch. Trestní odpovědnost na úseku ochrany zvířat – Quo vadis?. In: JANČÁŘOVÁ, Ilona a Vojtěch VOMÁČKA, ed. *Odpovědnost v právu životního prostředí: sborník příspěvků z konference: Brno, září 2012*. Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 192-193.

³⁰⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 788.

³⁰⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

³⁰⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s. 788.

³⁰⁸ Tamtéž, s. 789.

³⁰⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

³¹⁰ viz zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

a jiná omezení.³¹¹ TČ pytláctví se často vyskytuje v souběhu s jinými TČ, např. s TČ krádeže nebo TČ týráním zvířat. Nikdy ale nemůže být v souběhu s TČ podílnictví, jelikož znaky tohoto TČ jsou již obsaženy v dikci TČ pytláctví („ukryje, na sebe nebo jiného převede, přechovává“).³¹²

TČ pytláctví má poměrné zastoupení i v judikatuře. Dne 10. 4. 2012 Okresní soud v Příbrami vynesl rozsudek, kdy byl obviněný uznán vinným právě trestným činem pytláctví. Uvedeného trestného činu se dopustil tím, že „uložil 1 kus jelence virginského běloocasého, samce, vážícího okolo 75 kg, starého 5 - 6 let, ačkoliv byl (...) řádně seznámen s obsahem rozhodnutí o povolení úpravy stavů zvěře (...) kterým nebyl příslušnému mysliveckému sdružení chov jelence běloocasého povolen, stejně tak jako byl seznámen s obsahem vnitřního řádu 1. Mysliveckého sdružení V. D., platného od 27. 7. 2006, čímž způsobil Mysliveckému sdružení V. D. škodu ve výši nejméně 90.000,- Kč.“³¹³ Krajský soud v Praze dané rozhodnutí sice zrušil, ale jen ve výroku o trestu, kdy byl obviněnému uložen peněžité trest a zákaz činnosti. Případ se následně dostal až k Nejvyššímu soudu, který však žádný rozpor mezi skutkovými a právními zjištěními neshledal a dovolání odmítl.³¹⁴

Podobný případ řešil Okresní soud v Třebíči (sp. zn. 3 T 10/2012), kdy 6. 9. 2012 uznal obviněného vinným trestným činem pytláctví. Pachatel musel nahradit způsobenou škodu a zaplatit pokutu 10 000 Kč. Odvolání ani dovolání nebylo úspěšné. TČ dle § 304 TZ zde byl spáchán tím, že pachatel „úmyslně ulovil 1 ks srnčí zvěře, ačkoliv k tomu neměl příslušné povolení, čímž způsobil Mysliveckému sdružení S., škodu ve výši 13.900,- Kč.“³¹⁵

Neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivy a jinými látkami ovlivňujícími užitek hospodářských zvířat (§ 305 TZ)

Šámal a kol.³¹⁶ uvádějí: „zařazení skutkové podstaty tohoto trestného činu mezi trestné činy proti životnímu prostředí může být sporné.“ Spornost je možno

³¹¹ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 840-841.

³¹² Tamtéž.

³¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. února 2013, sp. zn. 4 Tdo 158/2013

³¹⁴ Tamtéž.

³¹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2013, sp. zn. 4 Tdo 996/2013

Další případy TČ pytláctví, které se dostaly až k Nejvyššímu soudu jsou věc sp. zn. 6 Tdo 1322/2017 a věc sp. zn. 6 Tdo 1437/2016, kdy však Nejvyšší soud zrušil předchozí rozhodnutí soudů prvního a druhého stupně a nařídil, aby okresní soud ve věci jednal znovu.

³¹⁶ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 841.

spatřit např. v objektu daného TČ. Tím je totiž ochrana před nelegální a nekontrolovatelnou výrobou látek i léčiv s hormonálními vlivy na hospodářská zvířata. Taková ochrana se na životní prostředí vztahuje spíše z menší části prostřednictvím ochrany zvířat. Protiprávní je výroba a jiné nakládání (např. dovoz) s takovými látkami a léčivy. Trestněprávně bude odpovědný i ten, kdo zakázaná léčiva použije. Pachatelem může být kdokoli, kdo bude jednat úmyslně.³¹⁷

Šíření nakažlivé nemoci zvířat (§ 306 TZ)

§ 306 odst. 1 TZ: „Kdo, byť i z nedbalosti, způsobí nebo zvýší nebezpečí zavlečení nebo rozšíření nakažlivé nemoci zvířat v zájmových chovech, hospodářských zvířat nebo volně žijících zvířat, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.“³¹⁸

Ke vzniku trestní odpovědnosti fyzické či právnické osoby z hlediska objektivní stránky postačí pouhé ohrožení spočívající ve zvýšeném nebezpečí. Zájem na ochraně života a zdraví lidí před rizikem hrozícím z šíření nakažlivých nemocí je objekt dané skutkové podstaty.³¹⁹

Zavlečení spočívá ve vyvolání nebezpečí vzniku hromadné infekce nebo se může jednat o značný výskyt škůdců v oblastech, kde se předtím zpravidla nevyskytovali. Kdežto rozšíření znamená samotný vznik nakažlivé nemoci či objevení škůdce na místech, kde jejich výskyt není neobvyklý.³²⁰

Šíření nakažlivé nemoci zvířat a škůdce užitkových rostlin (§ 307 TZ)

I tento TČ patří mezi trestné činy ohrožovací, má stejný subjekt i subjektivní stránku jako TČ v § 306 TZ. Objekt je velmi podobný jako u předchozího TČ, akorát přistupuje zájem na ochraně života a zdraví lidí před šířením škůdců užitkových rostlin. Objektivní stránka spočívá ve způsobení nebo zvýšení nebezpečí zavlečení nebo rozšíření (viz výše) nakažlivé nemoci nebo škůdce užitkových rostlin.³²¹

³¹⁷ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 841-842.

³¹⁸ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

³¹⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017, s., s. 793-794.

³²⁰ Tamtéž, s. 793.

³²¹ Tamtéž, s. 793-794.

6 TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V ZAHRANIČNÍM TRESTNÍM PRÁVU

6.1 TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V NĚMECKÉM TRESTNÍM PRÁVU

Historie ochrany životního prostředí se v Německu začala rozvíjet až ve 20. století, ať už prostřednictvím bavorských a hessenských zákonů o ochraně přírodních památek z roku 1906 nebo Oldenburského zákona o ochraně přírodních památek z roku 1911. Následoval Braniborský zákon o ochraně přírody v roce 1922. Další právní předpisy byly poznamenány nacismem, jehož idey se promítly i do právních předpisů tehdejší Třetí říše. Lze zmínit říšský lesní zákon (1934) či Říšský německý zákon o ochraně přírody (1935), který upravoval ochranu rostlin, přírodních památek, chráněných přírodních území či ochranu jiné krajiny ve volné přírodě a ochranu zvířat. Chráněná byla jen zvířata, která nepodléhala lovu. Problematiku lovu upravoval říšský zákon o myslivosti z roku 1934. Přesto, že Říšský německý zákon o ochraně přírody vznikl v temném období Německa a byl několikrát zneužit v rámci nacistické ideologie, stal se základem pro pozdější právní úpravu ochrany životního prostředí. Ve Spolkové republice Německo tento zákon platil více jak 40 let, ve spolkové zemi Vorarlberg dokonce až do roku 1997.³²² Zákon byl mnohokrát novelizován, např. proto, že bylo třeba implementovat komunitární právo nebo proto, že v roce 1998 byla do zákona zařazena ustanovení o úmluvě CITES.³²³ Německá demokratická republika se řídila zvláštním zákonem o ochraně přírody z roku 1954 až do roku 1970, kdy byl zákon nahrazen kodexem *Landeskultugesetz*, který upravoval právo životního prostředí jako samostatný obor.³²⁴

V roce 2002 byl přijat Německý spolkový zákon o ochraně přírody. Tento zákon přistupoval k přírodě jako k základní lidské hodnotě, bez které by člověk nemohl existovat, a proto je třeba poskytnout ekosystému ochranu jak ve městech, tak i mimo ně.³²⁵ Aktuálním zákonem je německý spolkový zákon o ochraně

³²² STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 58-61.

³²³ SMOLEK, Martin. Nová právní úprava ochrany přírody ve Spolkové republice Německo. *České právo životního prostředí* [online]. 2002, **2002**(4), 74-97 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2002.html>

³²⁴ STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 61.

³²⁵ Tamtéž, s. 67-68.

přírody a péči o krajinu (Bundesnaturschutzgesetz), který je účinný od 1. 3. 2010. Zákon pojímá životní prostředí jako provázaný ekosystém, obsahuje ustanovení o zoologických zahradách, CITES, ale i některé trestné činy proti životnímu prostředí.³²⁶

Ochrana životního prostředí je na území Německa složitější, jelikož zde platí zákony pro celou Spolkovou republiku Německo a zároveň si každá spolková země tuto problematiku upravuje sama. Z právních předpisů jednotlivých spolkových zemí lze zmínit Bavorský zemský zákon o ochraně přírody a Saský zákon o ochraně přírody. Co se ústavních základů ochrany životního prostředí týče, prvním, který rozsáhleji tuto oblast zmiňoval, byl bavorský Ústavní zákon z roku 1984. Bavorsko je jednou ze spolkových zemí, která svou právní úpravou inspirovala i ostatní spolkové země. Princip odpovědnosti státu za ochranu životního prostředí vyjadřuje v jednom ze svých článků současná německá ústava. Ta se vztahuje na celou Spolkovou republiku Německo. Ovšem nejlépe je ochrana životního prostředí upravena v Braniborské ústavě z roku 1992.³²⁷

I v německém právu je životní prostředí chráněno pomocí zákazů a příkazů, nápravných opatření, rozhodnutí, krajinného plánování či tzv. kompenzačních plateb.³²⁸ Životní prostředí je ale chráněno i v rámci trestního práva.

Základem německého trestního práva je trestní zákoník (Strafgesetzbuch), který se podobně jako ten český dělí na obecnou a zvláštní část. Zvláštní část obsahuje skutkové podstaty jednotlivých trestných činů, včetně těch směřujících proti životnímu prostředí.³²⁹ Trestní zákoník vešel v platnost v roce 1998 a naposledy byl pozměněn zákonem 9. 11. 2017.³³⁰ Trestné činy proti životnímu prostředí obsahuje oddíl 29 zvláštní části (§ 324 - § 330d). Konkrétně je v Německu trestně odpovědný pachatel, který spáchá některý z následujících trestných činů: znečištění vody (§ 324); znečištění půdy (§ 324a); znečištění ovzduší (§ 325); způsobení hluku, vibrací či neionizujícího záření (§ 325a); neoprávněné nakládání s odpady (§ 326); neoprávněný provoz zařízení (v souvislosti s jadernou energií) (§ 327); neoprávněná manipulace s radioaktivními látkami a jinými nebezpečnými

³²⁶ STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 198-199.

³²⁷ Tamtéž, s. 185-187.

³²⁸ Tamtéž, s. 202.

³²⁹ ROBBERS, Gerhard. *An Introduction to German Law*. 5. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2012, s. 111.

³³⁰ Zákon č. 3322 ze dne 13. listopadu 1998, Strafgesetzbuch.

látkami a zbožím (§ 328); ohrožení ohrožených oblastí (§ 329); zvláště závažný zločin proti životnímu prostředí (§ 330); způsobení závažného nebezpečí při nakládání s jedy (§ 330a).³³¹

Onen zvlášť závažný zločin proti životnímu prostředí vymezuje § 330 odst. 1 trestního zákoníku takto: „*zvláště závažný případ obvykle nastane, když pachatel: 1. Poškodí útvar vody, půdy nebo chráněného území ve smyslu § 329 odst. 3 tak, že narušení nemůže být odstraněno pouze s mimořádným úsilím nebo až po dlouhé době, 2. ohrožuje veřejné zásobování vodou, 3. trvale poškozuje populaci zvířat nebo rostlin přísně chráněného druhu nebo, 4. získá pro sebe značný prospěch.*“³³² K trestnému činu dle § 330 se řadí i pachatelé, kteří „*úmyslným činem podle § 324 až § 329 vystaví jinou osobu riziku smrti nebo vážného poškození zdraví nebo vysoký počet osob, u nichž hrozí poškození zdraví nebo způsobí jiné osobě smrt.*“³³³

334

Trestné činy související s ochranou zvířat jsou upraveny v zákoně na ochranu zvířat. Tento zákon byl přijat v roce 1972 a obsahoval 13 sekcí. Prvotně upravoval ochranu hospodářských zvířat, usmrcování zvířat, chov zvířat, lov zvířat a trestní ustanovení. V roce 2013 byl poprvé novelizován v návaznosti na nové předpisy o chovu hospodářských zvířat. Nově byl právně zakotven zákaz mučení a do zákona byla začleněna ochrana pokusných zvířat. Účelem zákona je, aby lidé chránili zvířata a poskytovali jim dobré životní podmínky. Dle § 1 zákona na ochranu zvířat se za zvíře považuje každé živé zvíře bez ohledu na stupeň jeho vývoje.³³⁵ Základem však je § 90a Občanského zákoníku, dle kterého zvířata nejsou věcmi.³³⁶

Ochrana zvířat se i v německém právu nadále vyvíjí. K pozitivnímu vývoji mimo jiné napomáhá i zakotvení ochrany zvířat v německé ústavě či nová možnost podat žalobu na neplatnost nebo žalobu na nečinnost ve věci ochrany zvířat.³³⁷

³³¹ FISCHER, Thomas. *Strafgesetzbuch: mit Nebengesetzen*. 63. Auflage. München: Verlag C.H. Beck, 2016, s. 2421-2475.

³³² FISCHER, Thomas. *Strafgesetzbuch: mit Nebengesetzen*. 63. Auflage. München: Verlag C.H. Beck, 2016, s. 2465.

³³³ FISCHER, Thomas. *Strafgesetzbuch: mit Nebengesetzen*. 63. Auflage. München: Verlag C.H. Beck, 2016, s. 2465.

³³⁴ § 330 odst. 1, 2 - Celkové rozpětí trestní sazby odnětí svobody se dle závažnosti případů pohybuje v rozpětí od 6 měsíců do 10 let.

³³⁵ DAMOHORSKÝ, Milan, Vojtěch STEJSKAL a Erika WAGNER, ed. *"Umweltprivatrecht in Tschechien, Österreich und Deutschland": Sammelband aus dem internationalen Diplomand(in)en- und Dissertand(in)en- Seminar Umweltrecht Sommersemester 2014*. Prag: Ediční středisko PFUK v Praze, 2015, s. 78.

³³⁶ Tamtéž, s. 79.

³³⁷ Tamtéž, s. 83.

6.2 TRESTNĚPRÁVNÍ OCHRANA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V POLSKÉM TRESTNÍM PRÁVU

Již v 19. století byl v Polsku vydán zákon, který se dotýkal životního prostředí. Byl jím zákon na ochranu svišťů a kamzíků, který vešel v platnost v roce 1868.³³⁸ V roce 1921 byla v Polsku vydána Ústava ze 17. března, která byla prvním předpisem zabývajícím se alespoň okrajově ochranou přírody.³³⁹ V roce 1934 byl vydán první polský zákon o ochraně přírody, byl však pouze konzervační.³⁴⁰ Druhý polský zákon o ochraně přírody byl vydán po válce v roce 1949. Tento zákon byl hodně stručný, ale napomohl k prosazení ekonomických zájmů v rámci ochrany přírody.³⁴¹ Poté se více než 20 let v oblasti ochrany přírody neudály žádné změny. Teprve v roce 1976, kdy byla novelizována Ústava Polské lidové republiky (1952), byla konečně změněna ochrana životního prostředí. Konkrétně bylo stanoveno právo všech na životní prostředí a zároveň povinnost životní prostředí chránit.³⁴² V roce 1980 vešel v platnost komplexní zákon o ochraně a tvorbě životního prostředí. Rok 1991 přinesl třetí polský zákon o ochraně přírody. Tento zákon byl jedinečný tím, že poprvé skloubil ochranu životního prostředí a ochranu přírody a také tím, že zavedl odpovědnost trestněprávní.³⁴³ Povinnost chránit životní prostředí dále rozvedl Konstituční zákon z roku 1997, když zavedl environmentální odpovědnost.³⁴⁴ Rok 1997 přinesl i nový trestní zákoník, který v ochraně životního prostředí hrál velkou roli. V novém trestním kodexu byly obsaženy trestné činy proti životnímu prostředí.

Na počátku nového tisíciletí došlo i v Polsku k upravování zákonů v souladu s evropským právem. Ani zákon o ochraně přírody z roku 1991 nebyl výjimkou.³⁴⁵

³³⁸ RADECKI, Wojciech. Nový polský zákon o ochraně přírody. *České právo životního prostředí*[online]. 2006(17), 67-79 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2006.html>

³³⁹ STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 194.

³⁴⁰ Tamtéž, s. 58.

³⁴¹ RADECKI, Wojciech. Nový polský zákon o ochraně přírody. *České právo životního prostředí*[online]. 2006(17), 67-79 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2006.html>

³⁴² STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 194.

³⁴³ RADECKI, Wojciech. Nový polský zákon o ochraně přírody. *České právo životního prostředí*[online]. 2006(17), 67-79 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2006.html>

³⁴⁴ STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 195.

³⁴⁵ RADECKI, Wojciech. Nový polský zákon o ochraně přírody. *České právo životního prostředí*[online]. 2006(17), 67-79 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2006.html>

V roce 2001 byl vydán zákon o právu ochrany životního prostředí. O tři roky později navázal čtvrtý polský zákon o ochraně přírody.³⁴⁶

Zákon o ochraně přírody účinný od 1. 5. 2004 obsahuje 162 článků ve 13 kapitolách. Mimo níže zmíněných forem ochrany přírody zákon upravuje např. zoologické a botanické zahrady, ochranu zelených porostů a dřevin, hospodaření s přírodními zdroji, ale hlavně kapitolu sedmou. Ta se věnuje stíhání trestných činů a přestupků v chráněných územích a kapitola jedenáctá obsahuje trestní předpisy.³⁴⁷

Polský zákon o ochraně přírody z roku 2004 stanovil formy ochrany přírody. Mezi ty patří stejně jako u nás národní parky, přírodní památky či oblasti spadající pod složku Natura 2000. Na rozdíl od české úpravy Polsko mezi formy ochrany přírody řadí i dokumentační stanoviště, ekologické prvky krajiny či přírodně-krajinářské soubory. Do forem ochrany dále patří přírodní rezervace, krajinné parky, oblasti chráněného krajinného rázu a druhová ochrana rostlin, živočichů a hub. Tyto formy jsou chráněny nařízením vlády, nařízením ministra životního prostředí, nařízením vojvody nebo usnesením výboru obce (např. dokumentační stanoviště). Nařízení obsahují především zákazy chování v daných formách ochrany přírody. Ochrana je zaměřena zejména na zvláštní území. Obecná ochrana životního prostředí v Polsku spíše pokulhává.³⁴⁸

Polská ústava zmiňuje konkrétně zásadu udržitelného rozvoje, v čemž je možné spatřovat důležitost postavení ochrany životního prostředí. Na ochraně životního prostředí se podílí moc výkonná, zákonodárná i moc soudní.³⁴⁹ Konkrétně pak zejména orgány veřejné správy, posuzující poradní orgány (např. Státní rada ochrany přírody), služby a stráže.³⁵⁰

Nástroje sloužící k ochraně životního prostředí v Polsku jsou podobné jako v České republice. Administrativními nástroji jsou např. povolení či rozhodnutí, nejčastějším nástrojem jsou ale zákazy a příkazy. Z ekonomických nástrojů je

³⁴⁶ STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 194-195.

³⁴⁷ RADECKI, Wojciech. Nový polský zákon o ochraně přírody. *České právo životního prostředí* [online]. 2006(17), 67-79 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2006.html>

³⁴⁸ HABUDA, Adam. Formy ochrany přírody v polském právu a právní vědě. *České právo životního prostředí* [online]. 2012, 2012(31), 72-91 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2012.html>

³⁴⁹ STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 196.

³⁵⁰ RADECKI, Wojciech. Nový polský zákon o ochraně přírody. *České právo životního prostředí* [online]. 2006(17), 67-79 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2006.html>

možné zmínit poplatky za vstup do národních parků. Nejvýznamnějšími jsou nástroje koncepční – územní plány, dokumenty, programy atd.³⁵¹

Trestní právo jako nástroj ochrany je v oblasti životního prostředí založeno nejen na skutkových podstatách trestných činů proti životnímu prostředí vymezených v trestním kodexu, ale i na skutkových podstatách trestných činů vymezených např. v zákoně o ochraně přírody z roku 2004.³⁵² Trestní právo v Polsku vychází jak z trestního zákona ze dne 6. 6. 1997, tak i z dalších mimokodexových trestních předpisů, jakým je např. výše zmíněný zákon o ochraně přírody, který vymezuje trestné činy týkající se zvířat, hub a rostlin chráněných dle CITES.³⁵³

Podle trestních předpisů se trestným činem proti životnímu prostředí rozumí: „Způsobení podstatné škody jako následku: ničení nebo poškození rostlin nebo živočichů v chráněném území, ničení nebo poškození rostlin nebo živočichů podléhajících druhové ochraně bez ohledu na místo činu, ničení, značného poškození nebo významného zmenšení přírodní hodnoty právem chráněného území nebo objektu.“³⁵⁴ Pachatel mohl být potrestán peněžitým trestem, omezením svobody nebo odnětím svobody až na dva roky. Nyní dle článku 181 § 1 trestního kodexu až na 5 let.³⁵⁵ Dalšími trestnými činy proti životnímu prostředí jsou např. protiprávní nakládání s odpady, protiprávní nakládání s nebezpečnými jadernými látkami nebo ionizujícím zářením, protiprávní nakládání s vodou, půdou a dalšími složkami životního prostředí, kdy dochází ke snížení jejich hodnot nebo hodnot chráněných objektů. Dalším trestným činem je nedovolená stavba v chráněných oblastech či provozování hospodářské činnosti, která ohrožuje životní prostředí.³⁵⁶

Trestné činy proti životnímu prostředí dříve musely podléhat úmyslu.³⁵⁷ Nyní je již v trestním kodexu (Kodeks karny) úprava sankcí i za trestné činy spáchané

³⁵¹ STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012, s. 217-218.

³⁵² Tamtéž, s. 217.

³⁵³ RADECKI, Wojciech. Nový polský zákon o ochraně přírody. *České právo životního prostředí*[online]. 2006(17), 67-79 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2006.html>

³⁵⁴ RADECKI, Wojciech. Nový polský zákon o ochraně přírody. *České právo životního prostředí*[online]. 2006(17), 67-79 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2006.html>

³⁵⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553).

³⁵⁶ Tamtéž.

³⁵⁷ RADECKI, Wojciech. Nový polský zákon o ochraně přírody. *České právo životního prostředí*[online]. 2006(17), 67-79 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2006.html>

z nedbalosti.³⁵⁸ Předmětem ochrany v zákoně o ochraně přírody jsou rostliny, houby a živočiši chránění úmluvou CITES. V případě spáchání trestného činu zahrnující objekty CITES, je možné udělit trest propadnutí věci a požadovat uvedení po původního stavu. Jestliže by to nebylo možné, musí pachatel zaplatit až 10 000 zlotych ve prospěch životního prostředí.³⁵⁹

Onou přírodní hodnotou, která je chráněna trestním zákoníkem je např. voda, vzduch, půda, les. V podstatě všechny složky životního prostředí, které známe i v České republice. Příkladem je skutková podstata trestného činu v čl. 182 § 1 trestního zákoníku: „*Kdo znečišťuje vodu, vzduch nebo povrch země látkami nebo ionizujícím zářením v takovém množství nebo formě, že může ohrozit život nebo zdraví osoby nebo způsobit významné snížení kvality vody, vzduchu nebo zemského povrchu nebo ničení rostlinstva nebo zvířete ve značném rozsahu, bude potrestán odnětím svobody od 3 měsíců do 5 let.*“³⁶⁰

V České republice přestala zvířata být věcmi až po nabytí účinnosti Nového občanského zákoníku, tedy od 1. 1. 2014. Polský zákon na ochranu zvířat nepovažuje zvířata za věci již od roku 1997. Mezi trestné činy dle uvedeného zákona se řadí usmrcení zvířete bez právního důvodu, usmrcení zvířete nehumánním způsobem, porušení předpisů o porážkách zvířat a všechna jiná utrpení způsobená zvířatům. Mezi trestné činy na úseku ochrany zvířat dále patří nelegální obchodování se zvířaty, zejména v rozporu s úmluvou CITES a chov cizokrajných nebezpečných či jedovatých zvířat mimo zoologické zahrady a podobné prostory k tomu určené. Tento trestný čin se po novelizaci stal již pouhým přestupkem. Jiná novelizace v roce 2005 přinesla vznik nového zákona o pokusech na zvířatech, který mimo jiné stanovil nové skutkové podstaty trestných činů a zřídil Celostátní etickou komisi pro pokusy na zvířatech.³⁶¹

Z hlediska trestněprávní ochrany zvířat je v Polsku aktuální téma rituální porážky zvířat. Mnoho případů se dostalo až k Ústavnímu tribunálu. Jeden z nich se vztahoval na otázku rituálních porážek v židovské komunitě, kde bylo zvykem zvířata porážet bez předchozího omráčení, jakožto součást náboženského rituálu.

³⁵⁸ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553).

³⁵⁹ RADECKI, Wojciech. Nový polský zákon o ochraně přírody. *České právo životního prostředí* [online]. 2006(17), 67-79 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2006.html>

³⁶⁰ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553).

³⁶¹ RADECKI, Wojciech. Humánní ochrana zvířat podle polského práva. *České právo životního prostředí* [online]. 2006, 2006(18), 73-81 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2006.html>

Taková porážka byla však zakázána a jednalo se o případy týrání zvířat. S takovým stanoviskem se ztotožnila i Evropská unie a Polsko nemělo být výjimkou. Jenže Ústavní tribunál v roce 2014 rozhodl jinak. Konstatoval, že ustanovení zákona na ochranu zvířat týkající se zákazu porážky hospodářských zvířat je protiústavní, a tudíž vyhověl rituálním obřadům ve znamení zachování náboženské svobody. Porážka zvířat k naplnění rituálního obřadu tak od roku 2014 nebyla trestným činem a Ústavní tribunál inicioval změnu zákona na ochranu zvířat, která by byla v souladu s jeho rozhodnutím.³⁶²

---

³⁶² RADECKI, Wojciech. Druhý nález polského Ústavního tribunálu o rituální porážce zvířat. *České právo životního prostředí* [online]. 2015, **2015**(38), 104-110 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2015.html>

7 ÚVAHY DE LEGE FERENDA

Úvahy lege ferenda se dotýkají zejména oblasti ochrany zvířat. I jiné složky životního prostředí by si zasloužily zlepšení jejich ochrany, ale co se ochrany zvířat týče, jedná se o problémy často diskutované, hojně se objevující a většinou bez šťastného konce. I přes veškerá pozitiva, která přinesla změna trestního zákoníku ohledně právnických osob, které jsou nyní trestně odpovědné za všechny TČ proti životnímu prostředí, je stále několik věcí, které by se daly zlepšit.

Téměř každý den se v České republice objeví další případ týrání zvířat. Ať už se jedná o psi množírny, celé skupiny hospodářských zvířat nebo jen o individuální případy lidské krutosti. A v naprosté většině případů pachatel neskončí za mřížemi. Přitom počet případů jasně dokazuje, že trestný čin týrání zvířat se děje dnes a denně. Jednou z příčin je nedostatečná trestní represe. Nikde se lidé nedočtou, že byl pachatel pro takový trestný či odsouzen a myslí si, že jim de facto nic nehrozí. Tresty jsou, ale lege ferenda by se měly zpřísnit, respektive zvýšit trestní sazby a v praxi soudů by se měl trest odnětí svobody objevovat jako první alternativa. Z peněžitého trestu si nikdo ponaučení nevezme. Z hlediska ochrany takto týraných zvířat je nutné veškerá zvířata pachateli ihned odebrat a udělit doživotní zákaz k pořízení si dalšího zvířete. Takovýto zákaz by měl realizovat obecní úřad na popud Krajské veterinární správy. Lidé, kteří se týrání zvířat dopouštějí se těžko napraví, proto je nepochopitelné, že zákaz k chovu zvířat není automaticky uplatněn ve veškerých případech týrání zvířat.

Dalším již zmíněným problémem je zejména v České republice narůstající počet psích množíren. Česko patří k zemím s největším počtem těchto „továren na štěňata“ vůbec. De lege ferenda by se i tato problematika měla odrazit v trestním zákoně. Nejen v rámci pojmu trestného činu týrání zvířat, ale i v rámci kvalifikované skutkové podstaty zmíněného trestného činu. Novela veterinárního zákona sice zavedla povinné čipování psů, které množírnam mělo učinit přítrž, ale v praxi se zákon obchází a množírny existují i nadále. Mohlo by pomoci zavedení pojmu „množírna“ do textu zákona. V praxi se tento pojem běžně používá, ale právně zakotven není.

Možnou změnou v trestním zákoníku by mohlo být stanovení konkrétního počtu zvířat v pojmu „týrání většího počtu zvířat“. Z judikatury sice vyplývá, že je zapotřebí alespoň 7 kusů zvířat, ale ze zákona se to nikdo nedoví. Zároveň by se za větší počet měla považovat již např. 3 zvířata. Běžně se stává, že pachatel se týrání

zvířat dopouští na více než jednom zvířeti, ale mnohdy počet nedosáhne na 7. V takových případech není možné užít přísnějšího trestu, což by se mělo napravit.

Ze zahraničních právních úprav by Česká republika mohla navázat na Německo, kde zákon na ochranu zvířat stanoví, že za zvíře se považuje každé živé zvíře bez ohledu na stupeň jeho vývoje. Kdežto v Česku se stále embrya a plody za zvířata nepovažují.

Zvířata v cirkusech – další věc, která by se de lege ferenda měla úplně zakázat. Zvířata nejsou z jejich přirozené podstaty určena k tomuto druhu „zábavy“. Je to přežitek dřívější doby a dnes se takové nakládání se zvířaty dá považovat za druh týrání. Tuto problematiku nyní upravuje zákon na ochranu zvířat proti týrání. I zde by se Česká republika měla inspirovat zahraniční právní úpravou. Konkrétně právní úpravou Slovenska. Tam již zvířata v cirkusech být nesmějí. Jedná se jen o zvířata divoká, ale i to je znatelný posun v ochraně zvířat. Do trestního zákoníku se takový paragraf nejspíš nedostane, ale v rámci správního práva by se přinejmenším mělo pravidelně kontrolovat, jak se se zvířaty v cirkusech zachází.

Posledním bodem de lege ferenda je právní úprava světelného znečištění. Je prokazatelně dokázáno, že nevhodné osvětlení ubližuje některým populacím zvířecích druhů, a dokonce ohrožuje jejich existenci. Pro začátek by bylo vhodné, kdyby se problematika světelného znečištění uceleně dostala do jiného právního předpisu než do trestního zákoníku.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo uceleně shrnout a zhodnotit stávající právní úpravu trestněprávní ochrany životního prostředí. Jednalo se o trestní právo zejména České republiky, ale v rámci komparace se práce dotkla i německého a polského trestního práva.

Životní prostředí, jakožto nejdůležitější faktor lidského života, se stále zhoršuje. Co se vlastně životním prostředím a jeho ochranou myslí bylo definováno hned v úvodu práce. Důvody, proč se kvalita životního prostředí stále zhoršuje nebyly tématem této práce, ale v prvních dvou kapitolách je možné se dočíst, které složky životního prostředí jsou postiženy nejvíce a jak jsou jednotlivé složky právně chráněny, a to nejen v rámci trestního práva.

Klíčovým právním předpisem, ze kterého vychází velká část této práce je zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Tento zákon měl na ochranu životního prostředí velký vliv a s několika novelizacemi se stal účinnou normou v rámci problematiky trestněprávní ochrany životního prostředí. Největší změnou, kterou přinesl bylo zavedení nové hlavy trestního zákoníku. Konkrétně jde o hlavu osmou, která obsahuje trestné činy proti životnímu prostředí. Hlava osmá trestního zákoníku je nesporně pozitivním přínosem, ale stále se ochrana životního prostředí více objevuje na poli správního práva. Je to již několik desítek let, co jsou právně vymezeny trestné činy proti životnímu prostředí. Avšak stále v roce 2018 nejsou pachatelé za trestné činy souzeni, a téměř vůbec odsuzováni k trestu odnětí svobody. To je možná jedním z hlavních důvodů, proč environmentální kriminalita roste. Zejména v rámci ochrany zvířat se např. trestný čin týrání zvířat vyskytuje poměrně často. Myšlenka přísnější trestní represe v rámci ochrany životního prostředí byla několikrát zmíněna i v rámci této práce.

Trestněprávní odpovědnost právnických osob, jakožto poměrně nový institut, je součástí kapitoly čtvrté zabývající se trestněprávní odpovědností. Tato kapitola byla důležitá pro kapitoly následující, aby se čtenář zorientoval v tom, co to vůbec znamená být trestně odpovědný, jaké to může mít následky, jak trestní odpovědnost zaniká či např. jakou roli trestněprávní odpovědnost hraje v rámci ochrany životního prostředí.

Trestné činy proti životnímu prostředí byly podrobně popsány v kapitole páté nazvané „Trestněprávní ochrana životního prostředí v českém trestním právu“.

Na danou kapitolu bylo navázáno i v kapitole poslední, obsahující úvahy de lege ferenda. Úvahy byly směřovány hlavně k trestněprávní ochraně zvířat, jelikož s touto se české soudy potýkají nejčastěji a jednotlivé případy bývají mediálně rozebírány.

Komparace s vybranými sousedícími státy ukázala mnoho rozdílů, ale zároveň trend zvyšující a zlepšující se ochrany životního prostředí skrze trestní právo. I v porovnání České republiky a Německa či Polska je z judikatury vybrána oblast ochrany zvířat. Zejména trestný čin týrání zvířat je diskutovaným a častým tématem nejen v České republice, ale i v zahraničí. Proto bylo vhodné demonstrovat tyto případy na vybraných judikátech. Zajímavá je i linie historie práva životního prostředí, která je nastíněna u každého zmíněného státu. Lze vypožorovat, že ačkoli se s postupující dobou ochrana životního prostředí dostává do většího veřejného zájmu a je i hojně právně upravována, kvalita životního prostředí klesá.

Úplným závěrem je nutné vyjádřit znepokojení nad nynějším stavem životního prostředí. Prostředky ochrany životního prostředí existují, ale zejména trestní právo by mělo být uplatňováno častěji a efektivněji. Tomu by mohlo přispět již zmíněné zvýšení trestních sazeb za trestné činy proti životnímu prostředí. Ale všechna snaha bude marná, pokud se nezmění to hlavní – postoj celé lidské populace k ochraně životního prostředí.

RESUMÉ

Protection of the environment is often discussed topic across the whole planet. People are discovering the need of protection of the environment because they can't survive without a clean water or forests. On the other hand, people are the main reason of the bad quality of the environment. They don't even know what the environment is. The definition of the environment is on the beginning of this thesis. All the things that can be considered as an environmental field are defined in the second chapter. An idea based on the first chapters is clear: the ecosystem needs protection and people need to start care about it.

Because the Czech law is based on the international and European law there's one chapter that briefly summarizes that. But it's all about legal protection of the environment.

There are many ways how to protect the environment. For example: administrative or conceptual means. One of the most efficient ways should be the criminal protection. The overall status of criminal protection was the main topic of this diploma thesis. Criminal protection of the environment is realized by criminal law and it's used as an instrument called 'ultima ratio'. That means that criminal law comes into play only when the milder means are ineffective. In this thesis is described criminal law applied in the Czech Republic and criminal law used in Germany and Poland. At first this comparison showed many differences but on the other hand there is the positive trend in the criminal protection of the environment. It can be said that this type of environmental protection is better over time.

In the Czech Republic is the most important act no. 40/2009, Criminal Code. For eight years there's applicable law containing a special part with crimes against the environment. Even though these crimes are not so common thing it's necessary that there's a possibility of criminal sanction. Every crime against the environment is described in this thesis. Chapters dealing with criminal offenses are complemented by related cases.

It's good that criminal protection of the environment exists but everything can be improved. Some of the suggestions for improvement are attached at the end of this diploma thesis.

POUŽITÁ LITERATURA**Knižní zdroje:**

- ACHRER, Jakub. *Ochrana ozonové vrstvy v České republice: 20 let od podepsání Montrealského protokolu*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2007. ISBN 978-80-7212-471-8.
- CHMELÍK, Jan. *Ekologická kriminalita a možnosti jejího řešení: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2005. ISBN 80-7201-543-5.
- CHMELÍK, Jan, František NOVOTNÝ a Simona STOČESOVÁ. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právnické učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-583-8.
- DAMOHORSKÝ, Milan. *Právo životního prostředí*. 3. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2010. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-338-7.
- DAMOHORSKÝ, Milan. *Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2012, 232 s. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica., 3/2011. ISBN 978-80-246-2091-6.
- DAMOHORSKÝ, Milan a Vojtěch STEJSKAL, ed. *Právní úprava ochrany lesa: Procesní právo ochrany životního prostředí: sborník z mezinárodní česko-polsko-slovenské konference, Kašperské Hory [8.-11.9.]2005*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. Vodnář, 2005. ISBN 80-85889-71-4.
- DAMOHORSKÝ, Milan, Vojtěch STEJSKAL a Erika WAGNER, ed. *"Umweltprivatrecht in Tschechien, Österreich und Deutschland": Sammelband aus dem internationalen Diplomand(in)en- und Dissertand(in)en- Seminar Umweltrecht Sommersemester 2014*. Prag: Ediční středisko PFUK v Praze, 2015. ISBN 978-80-87975-13-8.
- DROBNÍK, Jaroslav. *Lesní zákon: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-425-3.
- DUDOVÁ, Jana. *Právní aspekty ochrany veřejného zdraví před environmentálním hlukem*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6522-2.
- FISCHER, Thomas. *Strafgesetzbuch: mit Nebengesetzen*. 63. Auflage. München: Verlag C.H. Beck, 2016. ISBN 978-3-406-68260-5.
- JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: zvláštní část*. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-8041-6.
- JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí: obecná část*. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8366-0.
- JANČÁŘOVÁ, Ilona a Vojtěch VOMÁČKA, ed. *Odpovědnost v právu životního prostředí: sborník příspěvků z konference: Brno, září 2012*. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6037-1.

- JELÍNEK, Jiří. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice - bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013. Teoretik. ISBN 978-80-87576-58-8.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-7502-041-3.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1.10.2017. Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-236-3.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017. Glosátor. ISBN 978-80-7502-230-1.
- KOŠIČIAROVÁ, Soňa. *EC environmental law*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Schola et ius. ISBN 978-80-7380-219-6.
- JUST, Tomáš. *Ekologicky orientovaná správa vodních toků v oblasti péče o jejich morfologický stav: metodika AOPK ČR*. Praha: Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, 2016. ISBN 978-80-88076-25-4.
- KUČERA, Jan. *Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin: základní informace se zaměřením na Českou republiku a Evropskou unii*. Vyd. 2., (upr.). Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010. ISBN 978-80-7212-552-4.
- LANGLET, David a Said MAHMOUDI. *EU environmental law and policy*. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press, 2016. ISBN 0198753934.
- NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4.
- PEKÁREK, Milan a Ilona JANČÁŘOVÁ. *Právo životního prostředí*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-2784-3.
- PRCHALOVÁ, Jana. *Právní ochrana zvířat*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-763-8.
- PRCHALOVÁ, Jana. *Právo životního prostředí*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Vysoká škola manažerské informatiky, ekonomiky a práva, 2013. ISBN 978-80-86847-67-2.
- ROBBERS, Gerhard. *An Introduction to German Law*. 5. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2012. ISBN 978-3-8329-7612-5.
- STEJSKAL, Vojtěch. *Vývojové tendence právní úpravy ochrany přírody*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2012. ISBN 978-80-87146-65-1.
- STEJSKAL, Vojtěch. *Zákon o ochraně přírody a krajiny: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-229-0.
- STEJSKAL, Vojtěch a Martin LESKOVJAN, ed. *Člověk a zvíře - v zajetí či v péči?: aktuální právní a věcné otázky nakládání se zvířaty*. Praha:

Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. Vodnář, 2010. ISBN 978-80-87146-33-0.

- ŠÁMAL, Pavel, Rudolf VOKOUN a Oto NOVOTNÝ. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-960-9.
- ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.
- ŠTURMA, Pavel a Michal TOMÁŠEK. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1662-9.
- TOMOSZKOVÁ, Veronika. *Implementation and enforcement of EU environmental law in the Visegrad countries*. Olomouc: Palacký University, 2014. ISBN 978-80-244-4027-9.
- TUF, Ivan H. a Vlastimil KOSTKAN, ed. *Využití výzkumu a monitoringu pro ochranářský management: sborník abstraktů z II. konference ochrany přírody ČR uspořádané 14.-17. září 2010 v Olomouci*. Brno: Tribun EU, 2010. Knihovnicka.cz. ISBN 978-80-7399-994-0.
- TUHÁČEK, Miloš a Jitka JELÍNKOVÁ. *Právo životního prostředí: praktický průvodce*. Praha: Grada, 2015. ISBN 8024754649.

Internetové zdroje:

- Environmental Crime. In: *Www.europa.eu* [online]. Brussels: European Commission, 2016 [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/environment/legal/crime/index.htm>
- EU institutions and bodies. In: *Www.europa.eu* [online]. European Union [cit. 2018-02-20]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/environment_en
- HABUDA, Adam. Formy ochrany přírody v polském právu a právní vědě. In: *České právo životního prostředí* [online]. 2012, **2012**(31), 72-91 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2012.html>
- KONDZIOLKA, Jan. Světelné znečištění - co na to zákon?. In: *Www.astro.cz* [online]. 2012 [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <http://www.astro.cz/clanky/svetelne-znecisteni/svetelne-znecisteni-co-na-to-zakon.html>
- RADECKI, Wojciech. Nový polský zákon o ochraně přírody. In: *České právo životního prostředí* [online]. 2006, **2006**(17), 67-79 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2006.html>
- RADECKI, Wojciech. Humánní ochrana zvířat podle polského práva. In: *České právo životního prostředí* [online]. 2006, **2006**(18), 73-81 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2006.html>
- RADECKI, Wojciech. Druhý nález polského Ústavního tribunálu o rituální porážce zvířat. In: *České právo životního prostředí* [online]. 2015, **2015**(38), 104-110 [cit. 2018-03-05]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2015.html>

- SMOLEK, Martin. Nová právní úprava ochrany přírody ve Spolkové republice Německo. In: *České právo životního prostředí* [online]. 2002, **2002**(4), 74-97 [cit. 2018-03-06]. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2002.html>
- STEJSKAL, Vojtěch. Nový trestní zákon 2010. In: *České právo životního prostředí* [online]. 2009, **2009**(25), 43-47 [cit. 2018-02-25]. ISSN 1213-5542. Dostupné z: <http://www.cspzp.com/rocnik2009.html>
- Světelné znečištění. In: *Www.mzp.cz* [online]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2018 [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: https://www.mzp.cz/cz/svetelne_znecisteni
- Světelné znečištění v kostce. *Světelné znečištění* [online]. [cit. 2018-02-22]. Dostupné z: <http://svetelneznecisteni.cz/co-je-svetelne-znecisteni/svetelne-znecisteni-v-kostce>

Další internetové zdroje:

- Council of Europe, www.coe.int
- Česká astronomická společnost, www.astro.cz
- Česká inspekce životního prostředí, www.cizp.cz/
- Česká společnost pro právo životního prostředí, <http://www.cspzp.com>
- dejure.org, www.dejure.org
- Ecolex, www.ecolex.org
- European Environment Agency, www.eea.europa.eu
- European Union, www.europa.eu
- European Union Law, <http://eur-lex.europa.eu>
- InfoCuria - Judikatura Soudního dvora, www.curia.europa.eu
- Ministerstvo životního prostředí, www.mzp.cz
- Nejvyšší soud, <http://www.nsoud.cz>
- Světelné znečištění, www.svetelneznecisteni.cz

Judikatura:

- Rozsudek Soudního dvora ze dne 18. 3. 1980. Komise Evropských společenství proti Italské republice. Věc 91/79.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 18. 3. 1980. Komise Evropských společenství proti Italské republice. Věc 92/79.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 7. 2. 1985. Procureur de la République proti Association de defense des bruleurs d'huiles usagées (ADBHU). Věc C-240/83.
- Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 27. listopadu 2002, sp. zn. 3 To 498/2002.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. června 2003, sp. zn. 7 Tdo 639/2003.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. května 2004, sp. zn. 6 Tdo 468/2004.

- Rozsudek soudního dvora ze dne 13. 9. 2005. Komise Evropských společenství v. Rada Evropské unie. Žaloba na neplatnost - Článek 29 EU, čl. 31 písm. e) EU, články 34 a 47 EU - Rámcové rozhodnutí 2003/80/SW - Ochrana životního prostředí - Trestní sankce - Pravomoc Společenství - Právní základ - Článek 175 ES. Věc C-176/03.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. ledna 2006, sp. zn. 7 Tdo 51/2006.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. července 2007, sp. zn. 5 Tdo 725/2007.
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 23. 10. 2007. Komise evropských společenství proti Radě Evropské unie. Věc C-440/05.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. května 2011, sp. zn. 8 Tdo 657/2011.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. února 2013, sp. zn. 4 Tdo 158/2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. září 2013, sp. zn. 4 Tdo 996/2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 2014, sp. zn. 3 Tdo 493/2014.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. listopadu 2016, sp. zn. 6 Tdo 1437/2016.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2017, sp. zn. 6 Tdo 1322/2017.

Zákony:

- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.
- Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí.
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 Kodeks karny (Dz. U. z 1997 r. Nr 88, poz. 553).
- Zákon č. 3322 ze dne 13. listopadu 1998, Strafgesetzbuch.
- Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů.
- Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů.
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon).
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Zákon č. 350/2011 Sb., o chemických látkách a chemických směsích a o změně některých zákonů.
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.
- Zákon č. 73/2012 Sb., o látkách, které poškozují ozonovou vrstvu, a o fluorovaných skleníkových plynech.
- Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší.
- Zákon č. 383/2012 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů.